

ERDÉLY NÉPEI.

AZ »ERDÉLY« NÉPRAJZI MELLÉKLETE.

AZ E. K. E. NÉPRAJZI OSZTÁLYÁNAK ÉRTESITŐJE.

1899.

SZERKESZTI HERRMANN ANTAL DR.

II. ÉV I. SZÁM.

Néprajzi előadónk kitüntetése.

Királyi kinevezés.

Vallás- és közoktatásügyi magyar miniszterem előterjesztésére dr. **Herrmann Antal** budapesti állami polgári iskolai tanítóképző intézeti tanár és egyetemi magántanárnak, a tanügy és különösen a néprajzi tudomány művelése terén szerzett érdemei elismerésül, a tanítóképző-intézeti igazgatói címet és jelleget adományozom.

Kelt Gödöllőn, 1898. évi november hó 11-én.

Ferencs Főszef s. k.

Wlassics Gyula s. k.

Főszef főherczeg üdvözlete.

Tisztelt igazgató uram!

Legnagyobb örömmel értesültem, hogy Őcsászári és apostoli királyi Főlsége Önt legkegyelmesebben az igazgatói címmel és jelleggel tüntette ki, minnek annál jobban örvendek, mert a tanügy mellett különösen közös tanulmányunk, a néprajzi tudomány művelése terén szerzett kiváló érdemeinek elismerésül nyerte Ön a legmagasabb kitüntetést.

Örömmel vettem tudomást arról is, hogy az Ön kezdeményezésére az Erdélyi Kárpát-Egyesület Kolozsvárott, Mátyás király születési házában, a Mátyás szobor leplezése alkalmából erdélyi néprajzi kiállítást rendez és azután állandó erdélyi néprajzi muzeumot alkot. Megengedem, hogy e célra 50 forintot fordítson folyóiratunknak, az »Ethnologische Mittheilungen aus Ungarn«-nak jövő évi szubvenziójából.

Ha azon időben Kolozsvárt leszek, valószínűleg jelen leszek közhasznú alkotásainak megnyitásán.

Maradok

Alesúthon, 1898. december hó 8-án

őszinte tisztelője

Főszef f. h.

Felhívás

az erdélyi nép- és tájrajzi kiállítás és Kárpát-Muzeum érdekében.

Magasztos nemzeti ünnepre készül a haza és kiváltképen erdélyi része. Erdély legdicsőbb fiának, Mátyás királynak, remek ércszobrot emel Kolozsvár főterén, kegyeletes emlékeül a dicső múltnak, lelkesítő zálogául a méltó jövőnek.

Pár lépésnyire attól a helytől, hol az érczalak díszleni fog, ódon omiadozó ház áll, melyben ötödfélszáz évvel ezelőtt testet öltött a nemzeti géniusz: itt született Mátyás, az igazságos.

A nemzeti szellemnek egyik hű öre, tevékeny ápolója: az Erdélyi Kárpát-Egyesület, a nemzeti géniusz élő fentartójának, örök forrásának, a népléleknek pantheonjává akarja tenni dicsőségünk eme bölcsőjét, Mátyásnak kegyelet megszentelte szülőházát.

Oltárt akar itt emelni a nemzeti hagyománynak, szentélyt az őseinktől ránk maradt legdrágább szellemi örökségnek, templomot a nemzet ősi jellegének a rohanó enyészet elől az utolsó órában megmentendő ereklyéi számára. Ide kívánja gyűjteni népünk eredeti mivoltának, ősi kulturájának fogyó maradványait, enyésző nyomait, tűnő emlékeit, melyek úgy halványulnak a általános emberi civilizáció előtt, mint a hold a nap előtt. Az átalakulás természetes folyamatát, a haladást nem lehet megakasztani. De éppen a céltudatos haladás, a szerves alakítás, a nemzeti élet jövője, s az önismeret, mint a tökéletesedés alapföltétele számára kötelességünk megfigyelni, megmenteni, feléleszteni, érvényesíteni azt, a mi tulajdonképpen nemzetté teszi nemzetünket: népünk testi-lelki sajátságait, jellegzetes életjelenségeit, gondolkodás- és cselekvés-módját, nyelvhagyományait, hiedelmeit, szokásait, hagyományos alakú, célú és kezelésű használati és díszítési tárgyait stb., s a legsürgősebben talán éppen ez utóbbiakat, melyek a legrohamosabban enyésznek, úgyszólván nyom nélkül elvesznek.

Ezeket akarja az E. K. E. Erdélyre nézve egy erdélyi néprajzi gyűjteményben összeállítani és ezt a páratlanul érdekes néprajzi képet a legillőbb keretbe: Erdély gyönyörű tájrajzi ábrázolásai közé foglalni. És ez erdélyi nép- és tájrajzi muzeum legméltóbb hajlékái a kolozsvári Mátyás-házat szemelte ki. Így ismét kincses lesz Kolozsvár, a nemzeti hagyományok drága kincseinek letéteményese, birtokosa.

És Kolozsvár szab. kir. város nemes közönsége, megértvén a nemzeti kultur-történelem intő szóját,

méltányolván az ügy fontos és sürgős voltát, 1899. január hó 3-án, magához és Mátyás szelleméhez méltóan elhatározta, hogy teljesíti az E. K. E. kérését: restauráltatja és az erdélyi nép- és tájrajzi muzeum céljaira berendezi és fentartja Mátyás szülő házát.

Van tehát illetékes gyűjtő, avatott őrző, lesz méltó hajlék, biztos mentővív a nemzeti hagyományok kincsei számára.

Közügyeink intézőin, kulturánk vezetőin, Erdély lakosságán áll immár méltóan megtölteni a Mátyás-ház csarnokait, Erdély minden vidékére kiterjedő rendszeres, általános, lehetőleg kimerítő gyűjtéssel mielőbb megteremteni Erdély legnemzetibb, legdemokratikusabb legáltalánosabb érdekű művelődési intézményét: az erdélyi nép- és tájrajzi muzeumot.

Egyesüljünk a magasztos feladatra, a nagy nemzeti munkára. Egyesüljünk nyelv és faj, rang és osztály különbsége nélkül. Hisz mindnyájunk édes anyja e drága hon! Nem csak az erdő fája, a mező virága, hanem az itt élő nép is e föld terméke. Állítsuk egy más mellé népeink életjelenségeit, lelkének alkotásait és látni fogjuk, mennyi az érintkezés, a kölcsönhatás, a rokonvonás; látni fogjuk, hogy több van, a mi egyesít, mint a mi elválaszt egymástól; hogy a hazai népek igazi ideáljai tulajdonképpen és lényeg szerint közösek. És a néprajzi muzeum a békének, az egyetértésnek, a népek testvéri szeretetének szentélye lesz, a mint Erdély mindenha temploma volt a vallási türelemnek, a fajok testvéries együttérzésének.

De a tudomány érdeke is elengedhetetlenül megköveteli e hazarész minden népelemének kellő képviselését a néprajzi muzeumban. Az egybevetés megmagyarázza, megérteti az összehasonlítottakat, a részek kiegészítik, megvilágosítják egymást, az egyes vonásokból kialakul Erdélynek világos néprajzi képe, nyilvánvaló lesz az összefüggés, az okozati viszony, a hely- és időbeli vonatkozás, világosság derül népeink ősi múltjának homályába.

Teremtsünk önálló táj- és néprajzi muzeumot, hiszen Mikó Imre gr. nagy munkája, az Erdélyi Muzeumnak főképpen Erdély természetének jelenségeit, történelmének emlékeit van hivatva egyesíteni. Alkossunk új művelődési intézményt, mely népeink természetrajzának, családi, házi történetének tárháza legyen. Erdély népet akarjuk bemutatni, természetes környezetében, szerves milieujében: szemléltetve azt a földet is, mely szülte és alakította. Erdély néprajzát Erdély földrajza keretében.

A nagy nemzeti munkában részt vehet mindenki -- sőt az eredmény alapföltétele, hogy mindenki részt vegyen, mint adakozó, gyűjtő, feldolgozó. Úr és paraszt, gazdag és szegény, városi és falusi egyaránt közreműködhetnek a nagykeretű alkotásban. Jobbadáron a szegényebbeknél, az egyszerű életű falusi népnél vannak, vagy voltak használatban azok a tárgyak, melyeknek ali; van anyagi értékük, de melyek néprajzilag a legbecesebbek, mint a primitív népies műveltség jellemzői, vagy az eredeti ősi kultúra maradványai.

Egyes honfitársaink birtokában Erdélyre vonatkozó mennyi könyv és kép van, az erdélyi házi és nép-

ipar mennyi terméke, a népelet használatban levő vagy volt tárgya, melyeknek így magukban a'ig van értékük, melyek végre is elkallódnak. Áldozatba sem kerül, hogy felajánlják ezeket az Erdélyi Kárpát-Muzeumnak, hol a maguk összességében kincseket fognak érni.

Az olyan néprajzilag jelentős tárgyat pedig, melyet a tulajdonos el nem ajándékozhat, kérjük, engedje át az intézetnek letétül vagy rövidebb időre kölcsönképen.

Az E. K. E. ugyanis, hogy időleges alkalmi rendezéssel méltó részt vegyen a Mátyás-szobor leplezése ünnepélyeinek sorozatában, általános erdélyi nép- és tájrajzi kiállítást rendez a f. év őszén, Kolozsvárt, Mátyás király születési házában.

Célja ezzel egyúttal áttekintést szerezni, szemlélteteni Erdély néprajzi gyűjteményei és anyaga fölött; hatásos csoportosításokban bemutatni azokat a nagyértékű tárgyakat is, melyeket nem szerezhet meg örökre muzeuma számára; minél előbb szemléletesen feltüntetni Erdély néprajzának roppant gazdagságát és változatosságát; egyszerre élénk és általános érdeklődést kelteni a honi ethnographia iránt. És reméli az E. K. E. hogy e kiállítással legbiztosabban és leggyorsabban megveti alapját az állandó Kárpát-Muzeumnak. Reméli, hogy a magasztos nemzeti ünnep fokozott lelkesedése meg fogja könnyíteni a kiállítás és muzeum anyagi eszközeinek előteremtését és arra fogja buzdítani a hazafiakat, hogy néprajzi érdekű tárgyaikat végleg engedjék át a Kárpát-Muzeumnak.

Az E. K. E. és néprajzi osztályának vezetősége ünnepélyesen igéri, hogy hű sáfárja, a tudomány és a nemzeti kultúra javára gyümölcsöztetője lesz a rábizott népeleti kincseknek, illetőleg az ideiglenesen átengedetteteket sértetlenül visszaszolgáltatja a tulajdonosoknak.

A kiállítás és muzeum minden egyes tárgyán szembeötlően fel lesz tüntetve a tulajdonos vagy ajándékozós a gyűjtő neve. Az átengedések az E. K. E. néprajzi osztályának »Erdély Népei» című rendes értesítőjében nyugtáztatnak. A kiállításra vagy a muzeumba szánt kisebb tárgyak egyenesen az E. K. E. főtitkári hivatalába (Kolozsvárt, Jókai-utca 11.) küldendők, mely mindennemű felvilágosítással szolgál; nagyobb tárgyak beszállítása iránt a kiállítási bizottság fog intézkedni.

Minden tárgynál pontosan feljegyzendő annak népies neve és rendeltetése, készítésének és használásának helye, a tulajdonos vagy ajándékozós a gyűjtő neve. A mely jelentősebb tárgy természetben nem szerezhető meg vagy nem szállítható, annak legalább modelijét, fényképét vagy rajzát kérjük a muzeum számára.

A népeleti tárgyak gyűjtésénél egyúttal figyelem fordítandó a népköltés és népzene termékeire, a nép hiedelmeire, szokásaira stb., s ezek is pontosan és tájszó-lásilag híven feljegyzendők.

A gyűjtésre vonatkozó részletesebb utasítások tájékoztatóban vannak összefoglalva. A kinek nincs módjában néprajzi tárgyakat ajándékozni vagy gyűjteni, pénzbeli adománynyal járuljon a nemes cél megvalósításához.

Kérő szöveget intézünk ezennel a baza és különösen Erdély lelkes hű fiaihoz és leányaihoz : segítsenek megalkotni az Erdélyi Népi- és Tájrajzi Múzeumot. Ezzel talán a Mátyás-szobornál is dicsőbb és jelentősebb emléket emelünk: emléket magának a nemzeti Géniusznak, az ő saját megnyilatkozásaiból; emléket a nemzeti tradíciónak, népeink szellemi örökségéből; emléket a nemzeti életerő gyökerének, a népnek, ennek saját lényegéből. Ezzel jelentékenyen hozzájárulunk a nemzeti lét alapjának megismeréséhez, tehát a lét biztosításához is. A legközvetlenebb nemzeti kegyelet szent kötelemét teljesítjük, midőn segítünk megmenteni az őskortól ránk maradt hagyományt, hogy a jövő többet tudjon a jelenről, mint mi tudunk a múltról.

Gyűjtjük össze a népképzlet alkotásait, a népművészet és népipar műveit, hogy realis alapot, szemléltető példatárt szerezzünk az erdélyi néplélek megismerésének, hogy egészséges szerves irányt, termékenyítő motivumokat adjunk a nemzeti kultúrának, hogy előkészítsük a nemzeti stílust, s hogy belátással és céltudatosan irányítsuk magát a népipart, megőrizvén eredeti népies zamatját és zománczát, melynek köszöni nemcsak tudományos, hanem kögazdasági értékét is.

Egyesítsük egy góczpontban Erdély tájrajzi csodáit és bájait, néprajzi érdekességeit és nevezetes sajátosságait. Ezzel nemcsak páratlanul tanulságos tudományos gyűjteményt és szertárt fogunk alkotni, hanem gyönyörködtető, lelkesítő látványosságot is, valóságos tündér-panorámát, melylyel Múzeumunk Erdélynek varázstükrre lesz.

Erdélynek nemcsak nép- és földrajzi tanulmányozásánál fog ez alapul, kiindulásul, lendítőül szolgálni, hanem mérhetetlen üdvöshatása lesz ennek az erdélyi turistaság, idegen-forgalom, kögazdaság, fürdőügy előmozdítására, a nemzeti szellem, a néptestvérség terjesztésére.

Egy monda-elmélet Erdély személyesítőjének véli Tündér Ilona alakját. E Tündér Ilonának mesét megvalósító otthona kíván lenni a Kárpát-Múzeum.

Kolozsvárt, 1899. január 10.

Hazafias tisztelettel

József Ágost főherceg,
védő.

Az Erdélyi Kárpát-Egyesület központi választmánya nevében:

Br. Feilitzsch Arthur,
elnök.

Radnóti Desső,
főtitkár.

Az E. K. E. néprajzi bizottsága nevében:

Dr. Gróf Kuun Géza, **Dr. Szádeczky Lajos,**
a néprajzi bizottság elnöke. a kiállítási bizottság elnöke.

Dr. Herrmann Antal,

az Erdélyi Kárpát-Egyesület néprajzi előadója.

Tájékoztató

a néprajzi gyűjtés főbb tárgyai dolgában.

I. A község.

1. A határnak (lehetőleg tagosítás előtti) térképe, az összes dűlők, hegyek, erdők, vizek, részek, majorok, tanyák stb. népies megnevezésével. (Esetleg régi nevek is és több nyelven.)
2. A község tervrajza, az utak, utcák, terek megnevezésével, templomok, kápolnák, romok, fészületek stb. megjelölésével. A község látóképe. Táj- és népviseleti képek.
3. A községre, különösen keletkezésére vonatkozó történeti feljegyzések és emlékek (egyházi anyakönyvek, községi jegyzőkönyvek, leveles ládák okiratai), összeírási lajstromok.
4. Helyi mondák.

II. A ház.

1. A belsőség régi szokásos beosztásának alaprajza, az épületek, kerítések stb. elhelyezésével. (Felülről eltérések megjelölése.)
2. A lakóház, a gazdasági és mellék épületek, ólak, az összes helyiségek és főbb felszerelések (kályha, ajtó, ablak, ágy, lóca stb.), a kerítések, kapuk stb. szokásos elhelyezésének feltüntetése. Mindezeknek részlet rajzai, fényképei vagy mintázatai.
3. Egy bizonyos, különösen jellemzetes háztáj részletes leírása, az összes gazdasági (külsőségek, állatállomány stb.) és családi viszonyok tüzetes feltüntetésével.

III. Berendezés.

1. Butorok: ágy, asztal, szék, lóca, láda, almáriom, fogas világító szerek. képek stb.
2. Konyhaeszközök, evő-szerek, edények, tálak, kancsók, meritők, sótartók, kézi malmok, mangorlók, sulykok, népies mérlegek, háztartási szerszámok stb.
3. Házi eszközök és szerszámok. Botok, fokosok, ostorok bicskák, balták stb.

IV. Házi és népipar.

1. A fonás és szövés eszközei.
2. Egyéb lokális és speciális házi ipar (Kosár-, gyékénykalap-fonás, faragás, fazekasság stb.).
3. A házi és népipar anyaga, eszközei és szerszámjai, technikája és eljárása, termékei. Minden tárgy, részlet, eljárás stb. tüzetes népies neve.

V. Táplálkozás.

1. Étkezés ideje, módja. Szokásos ételek és italok évszakok és alkalmak szerint. Ételek és italok anyaga, készítési módja. Hagyományos alaku pogácsák s eff. természetben.
2. A konyha berendezése. Tűzhely, vaskutya, üsthorog, tűzszerszám. Kenyérsütés eszközei, stb.

VI. Ruházat.

1. A nép ruházatának összes nevei és alkotó részai. A ruházatnak kor, nem, évszak, alkalom, mód és hivatal szerinti különbsége. Régi és újabb divat.
2. Hagyományos női munka. Népies varrottások, szöttek, csipke stb. Tarisnyák. Agyemű. Szőnyegek.
3. Népies ékszerek.

VII. Alkalmi tárgyak.

1. Áldott állapotban, születés, keresztelés, lakodalom, temetés stb. alkalmával használt tárgyak. (Kalandosok.)
2. A különböző évszakokban, egyházi ünnepélyknél, bizonyos napokon és eseményeknél használt különös tárgyak. (Hímes tojások, játékszerek, álarczok, farsangi tárgyak, betlehemesek, arató koszorúk stb.) Az e tárgyakhoz és eseményekhez fűződő hiedelmek és szokások.

VIII. Babonás, kuruzsló szerek stb.

1. Orvosságok, babonás és jósló eszközök, rögölés eszközei. (Nevök és készítési módjuk.)

2. Az ezekhez fűződő szokások, hiedelmek, eljárások, ráolvasások, stb.

3. A világ és természet, az állat, növény-, ásványvilág a babonában és népszokásban. (A tárgyak természetben. Népi nevek.)

IX. Népzene stb.

1. Népies hangszerek.
2. Népdallamok, táncnóták, stb. (Fonograf-felvételek.)
3. A ponyvairodalom termékei.

X. Gazdaság.

1. Földmivelési eszközök és szerszámok. Eke, borona, kasza, sarló, ásó, kapa, csép. stb. Népies munkaeszközök és gépek. A termékek összegyűjtésének és eltartásának módja, eszközei, stb. A gazdálkodás módja.
2. Istálló-berendezés. Kocsi, szán, iga, lószerszám.
3. Szőlőmivelés, borkezelés, pinczegazdaság eszközei.
4. Méhészet.
5. Erdőgazdaság. Favágás, szénégetés.
6. Gazdasági szokások, hiedelmek.

XI. Pásztorélet, állattenyésztés.

1. Pásztorhajlék, karám, cserény, szárnyék stb.
2. Ezek berendezése, elhelyezése, felállítása, elszállítása stb.
3. A pásztor tűzszerszáma és készsége (késtok, erszény, csont-ár stb.), balta, ivóeszköz, edények, tartók, saruk stb. A pásztor kézművessége.
4. Terelő szerszámok, ostor, bot, kampó, kürt, tüfök, zörögök, kolomp stb.
5. A pásztor állatjegyei, bélyegci, rovásai.
6. A pásztor csillagázata, időjósága stb.
7. A pásztor kutyája. Állatnevek.
8. A pásztorok szociális szervezete.
9. Tejgazdaság, (tejfelvétel).
10. A pásztor élete (tűzetes leírás).

XII. Halászat.

1. Csolnakok, ladikok (lélekvesztők).
2. Szigonyok, horgok, fentők.
3. Hálók, hálósúlyok.
4. Kutyogatók s egyéb halász szerszámok.
5. Varsák, vészek, haltartók.
6. Halnevek, családnevek, stb.
7. Nádvagók.
8. A halász hajléka és annak berendezése.
9. A halász kézművessége.
10. A halászok szociális szervezete.
11. A halász-élet tűzetes leírása. (Téli halászat).

XIII. Vadászat.

1. Vadászfegyverek. Puskapor tartók, adagolók, golyóöntők, táskáik; vadász felszerelés. (Hócipők, hótalpak.)
2. Török, csapdák, lépek, hurkok, csalogató sipok.
3. Vadász és madarász fogások, regulák, hiedelmek, adomák. Vadászélet.

XIV. Bányászat, kincsásás.

1. Bányász eszközök és szerszámok. Aranymosás.
2. Bányászélet. Hiedelmek, szokások.
3. Kincsásó könyvek és iratok, eszközök, hiedelmek, kincses mondák.

XV. Czehék.

1. Czéhládák, jelvények, kupák, oklevelek, stb.
2. Régi iparos élet és szokások.

XVI. Az ember.

1. Jellemző tipikus egyéneknek az arcot jól feltüntető fényképei.
2. A népesség testi mivolta. Testalkat. Bőr, hajzat, szemek stb. színe és tulajdonságai.
3. Gyakoribb testi fogyatkozások, a lakosságot és egyes foglalkozásokat jellemző betegségek. Öncsonkítás.

4. Népmozgalom, szaporodás, népfajok, keresztezés, nyelvcsere stb. Családi és demographiai viszonyok.

5. Anthropologiai méretek (chhez külön szakszerű utasítás szükséges.)

XVII. Nyelvhagyomány. Hiedelem. Szokások.

1. Mese, monda, népdal, mondóka, találós mese, a-loma közmondás, szólásmód, ráolvasás, tájszólás, táncszók, kurjantások stb.
2. Néphiedelem, babona. (boszorkány, lidérczek stb.)
3. Hagyományos cselekvések; a természetes és egyházi évkör és az emberi életkör jelentős napjaihoz, ünnepeihez, eseményeihez fűződő szokások.

A gyűjtésre nézve részletes utasítással és felvilágosítással szolgál az Erdélyi Kárpát-Egyesület főtitzkári hivatala (Kolozsvárt Jókai-utca 11. sz.)

Az Erdélyi Kárpát-Muzeum háza.

Az Erdélyi Kárpát-Egyesület a Mátyás-ház átengedése tárgyában a következő memorandumot intézte Kolozsvár város törvényhatóságához, mely 1899 január hó 3-án tartott közgyűlésén adott helyt az E. K. E. kérésének.

Tekintetes törvényhatóság!

Midőn e folyamodásunkkal a tek. Törvényhatóság elé járulunk, nemcsak kérni akarunk, hanem fölajánlani is. Nem csupán egyoldaluan a magunk érdekében akarunk szót emelni, hanem Kolozsvár város érdekében is, és a közügy javára is, a mely mindkettőnk közös érdeke.

Magasztos nemzeti ünnepre készül Kolozsvár városa. Legnagyobb fiának, a dicső Hollós Mátyásnak fog szobrot emelni. A fenséges műremekkel szemben szegyenletes ellentétet mutatna a nagy király szülőházának omladozó, éktelen állapota. A város nemes közönségének mindenha éber hazafias kegyelete azonban elhárítván e foltot, nagylelkű határozatából éppé válik és eredeti formájában megőriztetik nemzeti dicsőségünk ez emlékeztetes bölcsője. Sőt a hagyomány avatta épületet oly czéla akarják szentelni, mely összhangban legyen a nagyjelentőségű kerettel. A nemzeti kegyeletre való nevelésre, a történeti érzék ápolására nézve igen helyes, igen szerencsés eszme, hogy Mátyás király szülőháza olyan eszményi, érdekkeltő, vonzó, közművelő tartalmat nyerjen, mely visszahatva az épületre, érdekessé, látogatottá, népszerűvé tegye ezt.

És épen ekkor országrészünk egyik legideálisabb hivatásu, legáltalánosabb hatásu, legserényebb tevékenységű és leghasznosabb sikerű közművelődési ténnyezője, az Erdélyi Kárpát-Egyesület, hajlékot keres, hogy elhelyezhesse tágitott keretű működésének eredményeit. Ujabbban ugyanis egy parlag területet kezdett az E. K. E. szántani, ennek eddig behordott és a közel jövőben bátran remélhető gazdag gyümölcsait óhajta óvó fedél alá juttatni.

Erdélyi Kárpát-Muzeumot alkotunk. Muzeumot, mely könyvekben, képekben, mutatóanyagokban és tárgyakban egyesítse és szemléletesen bemutassa, tanulságosan gyönyörködtetve feltüntesse Erdély földjének és népének nevezetességeit és sajátosságait, szépségeit és

érdekességeit. Muzeumot, mely tájrajzi keretben magában foglalja Erdély népeinek jellemzetességeit. Szakkönyvtárt, mely egyesítse mindazt, mit Erdélyről és népeiről irtak. Térkép- fénykép- és képgyűjteményt Erdélyről, vidékeiről, természetéről, kulturájáról, népeiről. Erdélyi fürdőügyi rendszeres gyűjteményt. Az erdélyi turistaság használati tárgyainak összcállítást. Országgrészünk faunája, flórája, geológiája jellegzetes jelenségeit. S mindennek magvaképen Erdély népeinek testi-lelki sajátságait, foglalkozását, művészeti törekvéseit, hagyományait, szóval egész életét jellemző tárgyak rendszeres gyűjteményét: *erdélyi néprajzi muzeumot!*

Kolozsvár városa tehát illő tartalmat keres Mátyás király restaurálandó szülőházának üres falai közé: az E. K. E. pedig hajlékot keres gyülemelő és gyűjtendő gazdag kulturkincsei számára. Milyen szerencsés találkozása a véletlennek! — mondhatnók. De nem az. Hanem gondviselésszerű rendelés, a nemzeti génusz parancsoló szózata, a magyar kulturtörténelem komoly intelme. Ertsük meg! Kövessük!

Az adott körülmények közt a Mátyás-ház nem találhat illőbb tartalmat az erdélyi néprajzi, illetőleg Kárpát-muzeumnál, ez pedig nem találhat illőbb keretet annál az emlékezetes háznál.

Az erdélyi néprajzi muzeum az ősök szellemi hagyatékát, a multak erkölcsi örökségét, népeink százasodó hagyományait, a nemzeti génusz ereklýeit akarja ugyszólván az utolsó órában felkutatni, a fenyegető enyészettől megmenteni, nemzeti kulturánk számára értékcsillóztatni. E nemes czélt hatalmasan előmozdíthatja, sőt megvalósíthatja a Mátyás-ház, melyben ötödfélszáz évvel ezelőtt testet öltött nemzeti génuszunk, mely maga is egy dicső mult hagyományok övezte ereklýéje, s melyet mondhatni szintén az utolsó órában ment meg a kegyelet a rombadüléstől.

Erdély legnagyobb fiának emlékszobor-ünnepélyét az E. K. E. is meg akarja ülni a maga hivatása szerint méltó és emlékezetes módon, nemcsak múltó ünnepvel, hanem maradandó alkotásokkal. Azon időben akarja ünnepélyesen megnyitni Muzeumának néprajzi osztályát. S hogy az ünnepélyben időleges alkalmi intézkedésekkel is részt vegyen, a szobor-teleplezés idejére általános erdélyi néprajzi kiállítást kíván rendezni saját gyűjteményeiből, az odáig e czélra való különös tekintettel beszerzendő anyagból, főképen és nagyobb-részt pedig közintézetek és magánosok részéről ideiglenesen ez alkalomra átengedő tárgyakból.

E kiállítással egyuttal általánosabb érdeklődést kíván kelteni a honi néprajz iránt, és azt a reményt táplálja, hogy az ünnepélyes alkalom közlekedése a hazafias áldozatkészséget fokozottabb mértékben fogja arra buzdítani, hogy pénz és néprajzi tárgyak gyűjtésével és adományozásával hozzájárul a legnemzetibb, a legérdekesebb kulturintézmény megalkotásához. Alapos az a reményünk, hogy e kiállításból gazdag és nagyértékű erdélyi néprajzi muzeum fog alakulni, mint a hogy az ezredévi kiállítás is nagy lendületet adott a magyar nemzeti muzeum néprajzi osztályának. És kétségtelen az, hogy az E. K. E. kiállítása a maga csillogás nélküli szerénységében is egyik legvonzóbb, legnépszerűbb, legtanulmányosabb és legnemzetibb momentuma lesz annak a fényes, nagy nemzeti ünnepélynek.

Néprajzi tárgyak kellő elhelyezésére alkalmas helyiség hiányában eddig nem láttuk időszerűnek a rendszeres néprajzi gyűjtés megkezdését. Így is azonban van már néhány ezer darabra menő igen értékes néprajzi szakkönyvtárunk, nagyobbbrészt *Herrmann Antal* tanár alapítványából. van részben művészi értékű táj- és néprajzi képgyűjteményünk, s van egy kisebb kollekciónk néprajzi tárgyakból, nagyobbbrészt értékes himzések, melyek közül mélt. özv. *Cserey Jánosné* úrhölgy adományai, dr. *Szádeczky* Jajos és *Kovács Géza*

szerezményei válnak ki. Van továbbá néprajzi szakfolyóiratunk (Erdély Népei). Néprajzi czélokra rendelkezünk 1500 forintnyi külön tőkével, s az E. K. E. központi pénztárából a jövő évre bizton számíthatunk 500 frtnyi dotációra. A vidéki muzeumok támogatására rendelt alapból pedig bizton kilátásba helyeztetett na gyobb összegű rendszeres évi szubvenczió s a kiállítás tekintetéből rendkívüli segély. A kiállítás czéljaira külön gyűjtést fognak indítani; erre *József* kir. herczeg Ö Fensége 50 frtot méltóztatott engedélyezni, megígérvén, hogy részt vesz a muzeum és kiállítás megnyitásában, melyet, biztos reményünk szerint, lángbuzgalmu védőnk, *Főzsef Ágost* kir. herczeg Ö Fensége személyesen fog vezetni. Közérdekű kezdeményünkknél állandón számíthatunk az E. K. E. központjának, nagy tevékeny. egű, messzeterjedő apparátusának és egész taghálózatának hatékony támogatására, más rokon társaságok s az egész erdélyi társadalom hathatós pártfogására. Mindez elég biztosítéka törekvéseink sikerének.

Nem tartjuk ez alkalommal szükségesnek, behatóbban fejtegetni a néprajzi gyűjtésnek általában rendkívül fontos és sürgős voltát. Csak néhány szóval akarjuk jelezni, milyen fontos volna egy néprajzi muzeum Kolozsvár városára nézve.

Kolozsvár a volt Erdélynek egykor politikai fővárosa, ez országgrésznek ma is szellemi és kulturai főhelye. Nagyobb vidékek központjaitól ma már azt kívánják, hogy mintegy képét, tükrét mutassák az illető vidéknek. Egy rendszeres és jól berendezett erdélyi táj- és néprajzi muzeum legnagyobb jelentőségű volna Erdélyre, főképen pedig a muzeum székhelyére nézve.

Az emberek, különösen az e tekintetben haladotabb nyugatiak, nemcsak szórakozás és üdülés, hanem tapasztalás és tanulás végett is utaznak. Jól szervezett erdélyi táj- és néprajzi muzeumban az idegen rövid idő alatt könnyen és kényelmesen szemléletes áttekin- tést szerezhet magának Erdélyről; czéljainak leginkább megfelelő, czélszerű utitervet alkothat magának; azonban tisztába jöhet azzal, hogy mit lehet itt látni, tehát mit kell nézni, s hogy mit kell tenni, hogy a legkényelmesebb élvezet mellett legtöbb tanulságot szerez- hessen és útjának sikerét minden tekintetben biztosítsa. De honfitársaink is e muzeumban s ennek alapján ismerhetik meg e tündérvárost, a hazának, Isten kalapján e bokrétnak legszebb virágát, fölötté érdekes kulturáját és népeletét, szóval megismerhetik a nemzetet s benne önmagukat, a mi az egyén és a nép tökéletesedésének egyik alapfeltétele. Hogy egy rendszeres erdélyi táj- és néprajzi muzeum milyen roppant tanul- ségos, sőt tudományos becsű szertára volna a hazai föld- és néprajznak, mennyire előmozdíthatná a turis- taságot, a közgazdasági, művelődési és nemzeti érde- keket, azt itt behatóbban fejtegetni igen messze ve- zette s talán fölösleges is volna. Könnyen belátható azonban, hogy Kolozsvárnak, mely nem nagyon gaz- dag sem az általános emberi civilizáció külsőleg nagy- szabésu alkotásaiban, sem a nemzeti kultúra egészen különös és sajátságos érdekességeiben, elsőrendű lát- ványossága, legérdekesebb különlegessége, nagy vonzó erejű kulturtényezője volna egy jól szervezett rendszer erdélyi táj- és néprajzi muzeum.

Ez tenné a várost az erdélyi részek turistaságá- nak, tanulmányozásának feltétlen fő- és kiinduló helyévé, mintegy ethnographiai fővárosává. Kolozsvár is- mét »kincses« lenne. Itt volnának felhalmozva a nem- zeti hagyomány kincsei, népeink alkotó képzeletének művészi termékei, a nemzeti génusz látható és meg- fogható nyilvánulásai, megtestesülései, a néplelek ereklýéi: mindaz, a mi népünket néppé, e nemzetet nem- zetté teszi, megkülönböztetvén azt a többi embercso- portoktól. A ki látni, élvezni, megismerni, tanulmá- nyozni akarja Erdélyt, okvetlenül ide kell jönnie e városba, hogy megszemlélje e muzeumot, hol nem-

A néprajzi gyűjtésről.

(Dr. Herrmann Antalnak, az Erdélyi Múzeum 1899. feb. 12-iki ülésén tartott előadásából.)

csak irányítást, hanem inspirációt is fog nyerni; s a ki erdélyi szemlélődéseit, tapasztalatait összefoglalni, leszűrni, rendszerezni akarja, ismét csak e múzeumban kellend megállapodnia. Ez lesz Erdélynek legmagasabb értelemben vett kaleidoskopja, panorámája, varázstükre, ez országrész bűvös szépségeinek és jellemző sajátosságainak nagy képes tárgymutatója, egyetemleges kalauza.

Nem akarjuk folytatni a tervezett múzeum szembe szökő előnyeinek felsorolását. Hanem nyomatékosan rá akarunk mutatni arra, hogy Kolozsvár városa milyen könnyen, úgyszólván áldozat nélkül járhat ilyen megbecsülhetetlen értékű városi nyilvános közintézethez, úgy művelődési, mint közgazdasági fontosságú tényezőhöz.

A város közönségének ugyanis nem kell egyebet tennie, mint végrehajtania egy már hozott határozatát, midőn restauráltatja a Mátyás-házat és átadja a legméltóbb közszékhely, erdélyi Kárpát-múzeum számára.

Az előadottak alapján tisztelettel kérjük a tek. törvényhatóságot, méltóztatásuk kegyesen határozni és intézkedni a következők iránt:

Mihelyt lehet, helyreállítatja a Mátyás király szülőházát s az E. K. E.-velegyertve, a legegyszerűb módon berendezeti gyűjtemények elhelyezésére. Aztán, tulajdonjogának fentartása mellett s az épület fentartását a város részéről biztosítván, átadja az Erdélyi Kárpát-Egyesületnek, mindenek előtt a Mátyás-szobor leleplezése alkalmával tartandó erdélyi néprajzi kiállításra, aztán állandó erdélyi táj- és néprajzi múzeum számára, nemkülönben a múzeum és az E. K. E. igazgatásának és kezelésének céljaira. Végül az erdélyi néprajzi kiállítást és az E. K. E. Kárpát-múzeumának megnyitását felveszi a szobor-leleplezési ünnepélyek sorrendjébe.

Ezzel szemben az E. K. E. arra kötelezi magát, hogy a Mátyás-házban az említett alkalomra tudományos jelentőségű és művészi alakulatu erdélyi néprajzi kiállítást rendez, állandó és rendszeres erdélyi táj- és néprajzi múzeumot, szakkönyvtárt, szertárt stb. szervez és alkot, ezt a maga költségén fentartja és gyarapítja, a maga közegeivel kezelteti, a gyűjteményeket alkalmas időben a nagy közönségnek díjtalanul megmutatja és megmagyarázza és általán mindent elkövet, hogy az intézményt a közművelődés és a tudomány, nevezetesen az erdélyi honismeret javára értékesítse.

Meg vagyunk győződve arról, hogy Kolozsvár közönsége, mely a kulturszükségletek iránti érzékével ép úgy kitűnt mindig, mint az ezekkel szemben való áldozatkészségével, méltányolni fogja kérésünket. Heylesen felfogott érdeke beláttatja vele, hogy az alkotandó múzeum reá nézve nemcsak szellemileg megbecsülhetetlen tőke lesz, hanem közvetve anyagilag is meg fogja téríteni a reá fordítandó csekély áldozatot. A lelkesedés meg fogja érlelni a Mátyás-ünnepélyek legzamatosabb gyümölcsét. Fel fog buzogni Kolozsvárt a nemzeti szellem életvizének, a népéletnek kultusza. Létesülni fog Mátyás szülőházában és Mátyás szellemében a legértékesebb ereklyegyűjtemény, a néplélek pantheonja: az erdélyi néprajzi múzeum.

Midőn ennek hajlékot kérünk, nagy kincset adunk Kolozsvárnak!

A tek. törvényhatóságnak hazafias tisztelettel kész szolgálai.

Az Erdélyi Kárpát Egyesület nevében, és az E. K. E. néprajzi bizottságának megbízásából.

Kolozsvárt, 1898. nov. 25.

Gr. Kun Géza dr.

a néprajzi bizottság elnöke.

Szádeczky Lajos dr.

a kiállítási biz. elnöke.

Herrmann Antal dr.

az E. K. E. néprajzi előadója.

Radnóti Dezső,

az E. K. E. főtitkára.

A civilizáció komoly, szürke egyenruháját kezdik felöltöni a művelt nemzetek Tünedeznek a népek költői ifju korának színes, tarka emlékei. Pedig ezen emlékekben van megőrizve a népnek nemcsak jelleme, hanem belső története is. Ez emlékek teszik egy nép tulajdonképeni ősi örökségét, szellemi főkincsét. E hagyományokat a rohamos enyészettől megmenteni és a tudomány és nemzeti élet számára megóvni: nemcsak a mult iránti kegyelet hazafias kötelessége, hanem a jövő biztosításának egyik feltétele. Mert a mult: záloga a jövőnek. Ha tudjuk, miképen fejlődött a dicsően borrongó multból a biztató jelen, tudjuk a jelenből tudatosan, czélosan, biztosan kifejleszteni a hatalmas, az időtlen időkhig tartó jövőt.

Viszontagságos multunkból a nemzeti szellem alkotásaiból az építészet, művészet, irodalom kevés emléke maradt ránk. Annál gondosabban meg kell becsülnünk. Még közvetlenebb nyilvánulásai a nemzeti szellemnek a néplélek jelenségei, az ősi népelet emlékei. Ebből még sok megmaradt, különösen Erdély félreeső havasai közt, rejtett völgyeiben. Nagyobb részük lap-pang még. De a terjedő civilizáció ki fogja verni e hagyományokat menedékkükből, mint a gép zakatolása kiűzi a fülemülét fészkekből.

A népeletnek különösen tárgyi, technikai jelenségei, használati tárgyai, primitiv eszközei, hagyományos formái azok, a melyeket legrohamosabban kiszorítanak a gyárak olcsó, kényelmes, tetszetős készítményei. És amazok aztán jóformán nyomtalanul elenyésznek és alig rekonstruálhatók többé. Mig a nyelvahagyomány, ha elhomályosodik, ha átalakul is, többnyire némi nyomot hagy és tudományos módszerrel valamelyest kikövetkeztethető.

Ezért a legfontosabb, a leghazafiasabb, de egyuttal a leghalaszthatatlanabb nemzeti munka, nemzeti feladat a névhagyományok összegyűjtése, megőrzése, tanulmányozása.

Az Erdélyi Kárpát-Egyesület, országrészünk e Kolumbusa, nemes célja levén megismerni és megismertetni e regényes és bájos hont, mindjárt kezdetben tudatával volt annak, hogy a tájnak nemcsak legérdekesebb staf-fázsa, hanem legjellemzőbb terméke is az ember, s hogy e földet az teszi hazánkká, hogy a mi nemzetünk lakja. Ezért kezdettől fogja figyelemmel volt működése terének népelete iránt. S most elérkezettnek látja az időt, hogy megcsinálja a néprajzilag olyan változatos és mégis elég egységes Erdélynek etnografiai kataszterét, kiszabja a néprajzi parcellákat és lehetőleg egyénekig menő, indukcióval, teljességgel felvegye a hagyománynak népeink öröklött szellemi kincseinek teljes leltárát, mielőtt a civilizáció váltig elpazarolná a primitiv ősi kultúra ereklyéit.

Az ilyen nemzeti munka csak az egész nemzet közreműködésével lehet foganatos. Ez népünknek mintegy autobiográfiája E munkánál az Erdélyi Kárpát-Egyesület joggal és kétségkívül sikerrel számít egész Erdélyre, mint munkatársára. Kiváltképen pedig két

főtényezőre: a néppel érintkező intelligenciára, s az országrész közművelődési és tudományos testületeire, társulataira.

Legelső sorban az Erdélyi Múzeum-Egyesületre. Ennek a programjából nem hiányozhatik Erdély néprajza. Erdély földjének természetes termékei közé tartoznak bizonyos tekintetben Erdély lakói is, és Erdély történelme mellett nem lehet ignorálni azt a faktort, a mely e történelmet tulajdonképen csinálja, Erdély népét. És az Erdélyi Múzeum tudományos kincseit, megbecsülhetetlen értékű, sokirányú gyűjteményeit a legszerveesebben, sőt nélkülözhetetlenül kiegészítendő az erdélyi néprajzi múzeum. Ennek megteremtésében az Erdélyi Múzeum-Egyesület eddig is leghivőbb támogatója volt az Erdélyi Kárpát-Egyesületnek.

Nem szükséges felsorolnom a pártoló jóakarát szakadatlan tanúságait; csak azt akarom hálás elismeréssel kiemelni, hogy nagytekintélyű nevét, pártfogó égíztét íme ma, e népszerű előadási gyűlésén is átengedte az Erdélyi Kárpát-Egyesület javára, hogy itt is propagandát csináljunk az erdélyi néprajzi múzeum eszméjének.

Az erdélyi nép- és tájrajzi gyűjteményeket egyesítő Kárpát-múzeum lesz az Erdélyi Kárpát-Egyesület legszebb, legérdemesebb alkotása, egyuttal Kolozsvár városának legérdekesebb, legvonzóbb látványossága. Ennek a ténynek tudatában és nemzeti kulturmissziója érzetében Kolozsvár sz. kir. városának nemes közönsége észszerű nagylelkűséggel, legdicsebb fiának, Mátyás királynak születési házáat szentelte erdélyi néprajzi múzeum céljaira, ezzel a legméltóbb tartalmat fogadva be a nemzeti hagyomány avatta szentélybe. Hogy az E. K. E. a Mátyás-szobor leleplezésének ünnepében méltó részt vegyen, s hogy az állandó néprajzi múzeumnak mintegy próbáját, mutatóját tárhassa az érdeklődők elé, a szobor-ünnepélyek idejére az addig restaurálandó Mátyás-házban néprajzi kiállítást rendez.

Meg fog indulni a legnagyobb arányú, legtágabb körű gyűjtés. Az erre buzdító fölhívást, melyet ezelőtt két héttel mutatott be a közönségnek a kiállítási bizottság, maga az E. K. E. fenkölt lelkű védője, József Ágost főherczeg ő Fensége szentesítette dicső nevével. Az első pénzadományt minden magyar ügy lelkes pártfogója, a legjobb magyar, József főherczeg ő Fensége tette a szent ügy oltárára. S mielőtt megindult volna a hivatalos gyűjtés, már kincseket érő adakozásokért hálálkodhatunk, kivált özv. Cserey Jánosnénak.

Legközelebb teljes erővel meg fog indulni a gyűjtés, rendszeresen s módszeresen, czélosan és szakszerűen, Erdély minden részére és vidékére, a népelet minden körére kiterjedve. Egész Erdélynek részt kell venni a gyűjtésben, a hiteles adatok és tárgyak szolgáltatásában. Szakértők dolga lesz a munkálat irányítása, ellenőrzése, az anyag rendezése, földolgozása. A fölhívást e napokban fogjuk kibocsátani, általánosan és részletesen tájékoztatva az iránt mi a czélja a Táj- és Néprajzi-Múzeumnak, mely a Mátyás születési házáat Erdély legérdekesebb és legtanulságosabb néprajzi tárgyaival akarja benépesíteni.

Fölterjesztéseink a védőhöz.

a) *A védőség elfogadása iránt.*

Császári és királyi Fenség!

Legkegyelmesebb Urunk és Védőnk!

A Fenséged védősége alatt buzgolkodó E. K. E. maradandó nagy kulturalkotásokkal óhajt méltó lenni a nagylelkű védelemhez és jelentős módon hozzájárulni Mátyás király szobra leleplezésének nemzeti ünnepéhez. Erdélyi Kárpát-Múzeumot akar alkotni s nép- és tájrajzi kiállítást rendezni. Hódolattal esedezünk Fenségednél, méltóztassék kegyelmesen megengedni, hogy Fenséged nevével és nevében fogjunk e nagy alkotáshoz, hogy Fenséged neve legyen az a jel, melyben győzni fogunk. Esedezünk, méltóztassék kiállításunk és múzeumunk védőségét elfogadni s ezzel a hazafias és kegyeletes nemzeti ügyet diadalra vezetni. Méltóztassék legfelsőbb aláírásával szentesíteni a hódolattal felterjesztett felhívást. A nemzet most is lelkesedve fogja követni Fenséged fenkölt szövegét, és egy nagyhatású nemzeti intézmény megteremtéséért Fenségednek fog megint hálával tartozni.

Fenségednek hódoló legmélyebb tisztelettel legalázatosabb szolgáló háládatos hívei

Feilitzsch Arthur br., Radnóti Desső,
elnök. főtitkár.

Herrmann Antal dr.,
a néprajzi bizottság és kiállítás előadója.

b) *A védő válasza.*

Ő cs. és kir. Fensége József Ágost főherczeg úr kamara előjáróságtól.

19-99. szám.

Az Erdélyi Kárpát-Egyesület tek. Elnökségének
Kolozsvárt.

Kis-Tapolcsány, 1899. január hó 26.

Hivatkozással folyó hó 19-én kelt 14/99. számú b. kérésükre, van szerencsém József Ágost főherczeg úr ő cs. és kir. Fensége legmagasabb megbízásából b. tudomásukra adni, hogy ő cs. és kir. Fensége úgy az alapítandó múzeum, valamint a kiállítás védőségét elfogadni méltóztatott

Egyszersmind van szerencsém ő cs. és kir. Fensége által aláírt felhívást mellékelve tiszteletteljesen megküldeni.

Kiváló tisztelettel

Ssmrecsányi,
tábornok.

c) *A védőnek felhívásunkat megküldjük.*

Császári és Királyi Fenség!

Legkegyelmesebb Urunk és Védőnk!

Hódoló mély tisztelettel terjesztjük Fenséged magas színe elé a Fenséged szentesítette szöveget, melyet a Fenséged égíszte alatt megalkotandó Kárpát-Múzeum és kiállítás érdekében a nemzethez intézünk. Meg vagyunk győződve, hogy Fenséged neve a teremtő »legyen« szó leszen Erdély néprajzának világára nézve

Magunkat és az Erdélyi Kárpát-Muzeum és kiállítás ügyét Fenségednek tovább is kegyelmes pártfogásába ajánlván, hódoló mély tisztelettel vagyunk

Fenségednek hű követői, legalázatosabb szolgálói

Feilitzsch Arthur br., Radnóti Desső,
elnök. főtítkár.

Herrmann Antal dr.,
néprajzi előadó.

Körlevelek a Kárpát-Muzeum ügyében.

a) *A hazai lapok szerkesztősegeihez.*

5. sz.

Az Erdélyi Kárpát-Egyesület az erdélyi részek ismertetése, művelődési és közgazdasági érdekeinek előmozdítása terén elért, általánosan elismert eredményeit jórészt annak köszönheti, hogy a hazai, de kivált az erdélyi napi-sajtó mindenkor szíves jóindulatu figyelemben és hathatós támogatásban részesítette az E. K. E. közhasznú munkálkodását.

Az Erdélyi Kárpát-Egyesület most készűl megalkotni egyik legszebb, legnevezetesebb művét, az állandó Erdélyi Kárpát-Muzeumot és kiállítást Mátyás királynak Kolozsvár városától e célra átengedett születési házában.

Nagy nemzeti feladat ez, melyet csak Erdély népeinek vállvetett közreműködésével teljesíthetünk. Hogy jórahajló közönségünk minden rétegét e célnak megnyerje, munkálkodásra, áldozatra buzdítsa, első sorban a hazai és főképp az erdélyi sajtónak áll hatalmában.

Bizalommal fordulunk tehát ez alkalommal is a tekintetes szerkesztőséghez, tisztelettel kérvén, méltóztassék a mellékelt felhívást és tájékoztatót becses lapjában minél előbb közzétenni, ez ügyben ezután előterjesztendő körleveleinket és közleményeinket kiadni, az Erdélyi Kárpát-Muzeum és kiállítás érdekében buzdító és felvilágosító cikkeket és híreket adni, az egész ügyet folyton jóakaró éber figyelemmel kísérni és általában minél gyakrabban és behatóbban foglalkozni Erdély néprajzával és ebből a körből minél több dolgot, adalékot és adatot közölni.

Sikerülni kell minden üdvös kezdeménynek, fel kell virulni minden közhasznú ügynek, melyet magáévá tesz a nyilvánosság szerve, a közvélemény kifejezője és irányítója, a modern kultúra apostola, a sajtó. Az Erdélyi Kárpát-Muzeum, az erdélyi nép- és tájrajzi kiállítás is bizton sikerülni, virulni fog, mert lehetetlen, hogy hazarészünk e legaltánosabb érdekű kultur-intézményét ne támogassa teljes erejéből a sajtó, a szellemi nagyhatalom.

A tekintetes szerkesztőségnek hazafias üdvözléssel
Kolozsvár, 1899. márczius 6.

Br. Feilitzsch Arthur, Radnóti Desső,
elnök. főtítkár.

Dr. Szádeczky Lajos, Dr. Herrmann Antal,
kiáll. bizottsági elnök. az Eke néprajzi előadója.

b) *A vármegyei törvényhatóságokhoz.*

Tekintetes törvényhatóság!

Az Erdélyi Kárpát-Egyesület az erdélyi részek ismertetésére, művelődési és közgazdasági felvirágoztatására irányult buzgólkodása mindig méltányos tekintettel volt országrészünk minden egyes törvényhatóságára. Törvényhatóságaink általában kellően méltányolták és támogatták az egyesületet közhasznú munkájában, különösen pedig az illető törvényhatóságot

közvetlenül érdeklő tevékenységében. Részben ennek a pártolásnak köszönheti egyesületünk a közérdek javára elért nem jelentéktelen eredményeit.

Az Eke most olyan alkotásba kezdett, mely egyrészt a legközetlenebbül érdeklő országrészünk minden egyes törvényhatóságát és kiválóan érdemes azoknak leghathatósabb pártfogására, melynek másrészt csak e pártfogás révén lehet meg a kívánatos foganatja. Erdélyi nép- és tájrajzi kiállítást és muzeumot teremtünk, mely célra Kolozsvár városa átengedte, restauráltja és berendeztetéi Mátyás király születési házát.

E nagyjelentőségű nemzeti és művelődési intézmény megalkotásánál elengedhetetlenül szükségünk van a törvényhatóságok erkölcsi tekintélyére, közigazgatási tényezőire, tevékenyen munkálkodó egyenes és állandó támogatására

Midőn a Kárpát-Muzeum s kiállítás javára való gyűjtés iránti felhívásunkat és tájékoztatót s az ehhez tartozó gyűjtő ívet 100 példányban előterjesztjük, tisztelettel kérjük a tek. törvényhatóságot, méltóztassék ezeket a központi tisztviselőknek, a szolgabíróságoknak és az összes községi és körjegyzőségeknek megküldeni, közvetlen arra kérvén fel őket, hogy hatásköreikben a gyűjtést megindítani és kitartóan folytatni, és e fontos ügyet általán támogatni sziveskedjenek.

A gyűjtésre nézve megjegyezzük: Minden egyes tárgyra nézve a gyűjtő-ív minden rovata pontosan kitöltendő. Minden tárgyon világosan és könnyen el nem enyészhető módon fel legyen tüntetve az illető gyűjtő-ív száma és a tétel sorszáma. Kisebb tárgyak, a mennyiben nem az E. K. E. költségén szereztetnek be, 5 kilós postacsomagokban azonnal és egyenesen az E. K. E. főtítkári hivatalába küldendő (Kolozsvárt, Jókai-utca 11.) Nagyobb tárgyak szállítása iránt a főtítkári hivatal fog intézkedni. Az E. K. E. költségén megvásárlandó tárgyakra nézve az E. K. E. főtítkári hivatalnak előleges jóváhagyása kérendő ki, a mely hivatal általában készséggel szolgál utasítással és felvilágosítással, a muzeum és kiállítás minden ügyében.

A tek. törvényhatóság jelentős kulturfeladatot teljesít és saját jól felfogott érdekeit mozdítja elő, midőn ez ügyet hathatósan támogatja. Hozzájárul ezzel Erdély néprajza tudományos megismeréséhez, és lehetőségessé teszi saját területe néprajzi monografiájának idővel való megalkotását.

Ebben a reményben maradtunk a tek. törvényhatóságnak kiváló tisztelettel

Kolozsvárt, 1899. márcz. 10

Br. Feilitzsch Arthur, Radnóti Desső,
elnök. főtítkár.

Dr. Herrmann Antal,
néprajzi előadó.

c) *Az iskolai igazgatóságokhoz.*

Igen tisztelt Igazgatóság!

A hazai tanügy emberei a műveltségnek nemcsak az iskolában, hanem a társadalomban, az életben is első tényezői. Majdnem egyedül ők végezik a tudománynak nemcsak szellemi munkáját, hanem a kultúra társadalmi terhei is legnagyobb részt az ő vállalkozásokra neheznek. S ők munkálkodnak és alkotnak, lankadatlan buzgósággal, ügyyszerető lelkesedésből, vajmi csekély anyagi jutalom, sőt elég kevés erkölcsi elismerés mellett. Sohasem zárkoznak el a hazai közművelődésnek munkát és áldozatot követelő szózata elől.

Mi is a hazai tanügy lelkes munkásaihoz fordulunk első sorban, midőn meg akarunk teremteni egy nagy jelentőségű nemzeti kultur intézményt, az erdélyi nép- és tájrajzi muzeumot. Háromszoros eszményi közösség bíztat minket erre. Ugyanis a tanügy embereinek van erre leginkább hivatásuk s a legjobb alkalmuk és nekik lehet e munkálkodásból a legtöbb erkölcsi hasznuk.

A közoktatás egyik főcélja, hogy a nemzeti eszményre s ezzel az emberi tökéletesedésre neveljen. Minden tökéletesedés alapja az »ismerd meg tenmagad,« a nemzeti eszmény pedig a néplélekben él, a népeletben gyökeredzik. A modern nevelés tudja, hogy egyéneknek kell lennie. Ez azonban nemcsak a személy, hanem a nép individualitására is vonatkozik. A népet a maga egyéniségében, a maga testilelki mivolta szerint a nép természetrajza, a néprajz ismerteti meg. Minden rendű tanító tehát hivatásához kiválóan tartozó és annak betöltését lényegileg elősegítő munkát végez, midőn a hazai népek ethnographiájával foglalkozik.

S a tanügy emberének van leginkább módjában hogy megismerkedjék a néppel és ez ismeretet úgy a saját paedagogiai és didactikai céljaira, mint a nemzeti tudomány javára értékesítse. A tanítónak számtalan alkalma van meghívten érintkezni a néppel, meglesni a népelet legrejtettebb jelenségeit is, fürkészn a néplélek titkait.

Teheti azt nemcsak künn az életben, hanem benn az iskolában is, tanítványai körében. Az ifjúságban gyakran élnek még a hagyomány iránti érzék és érdeklődés, a nyelv- és szokásbeli traditio, mesékben, mondókákban, játékokban élnek a nép- és a kultúra gyermekkorából való emlékek.

Ezeket még alkalmas iskolai föladatokat alakjában is czélszerűen lehet gyűjteni. A tanuló ifjúság élete meg van osztva az iskola és az otthon közt. Ez az otthon, kivált falun, gyakran a hagyományok őrzője. Az iskolában ösztöni és tájékozást nyervén, az ifjúság könnyen buzdítható arra, hogy otthon, különösen a szünidőben megfigyelje a népelet jelenségeit, gyűjtögesse a nép használati tárgyait, s ezekkel viszont beszámoljon az iskolának.

A tanító, a tanár feladata, hogy a nemzeti műveltséget közölje az új nemzedékkel s a nép széles rétegeivel, hogy közvagyonná tegye a nemzet kiváltságos szellemének vívmányait. Mi arra szeretnők buzdítani, hogy fordítsa meg egyszer közbenjárásának irányát.

A nemzeti élet és műveltség éltető gyökere, életvízű forrása a néplélekben, a népeletben van. Ezt figyelje, vizsgálja a tanító! Ennek erejét, nyilatkozatait, csemeit közölje a nemzeti műveltséggel.

A néptől, melyet a nemzeti civilizatio színvonalára kell emelnünk, ennek fejében sajátítsa el ősi kulturájának maradványait, megmentvén ezeket a nemzeti szellem s az emberről szóló nagy tudomány javára. Legyen egyszer az iskolamester, a tanító tanítványa népének, hogy igazán mestere lehessen nemzetének!

Hazafias bizalommal kérjük az igen tisztelt igazgatóságot, méltóztassék az erdélyi nép- és tájrajzi kiállítás és múzeum ügyét a saját körében a legtevékenyebben felkarolni, mellékelte felhívásunkat tanterületi értekezleten tárgyalatni, a testület tagjait és a tanuló ifjúságot az ügy támogatására buzdítani, a gyűjtést a „tájékoztató“ értelmében vezetni, közvetíteni, a mellékelte gyűjtőíven nyilvántartani, s az ügy folyamatáról az Erdélyi Kárpát Egyesület főtitkári hivatalát időnkint értesíteni.

Az igen tisztelt igazgatóságnak hazafias üdvözléssel vagyunk lekötözöttjei

Kolozsvárt, 1899. márczius 9.

Báró Feilitzsch Arthur, **Radnóti Dossó,**
társelnök. főtitkár.

Dr. Szádeczky Lajos, **Dr. Herrmann Antal,**
kiáll. biz. elnök. néprajzi előadó.

A Mátyás-ház ügye a városi közgyűlésen.

A Mátyás-ház ügye Kolozsvár sz. kir. város törvényhatósági bizottsága 1898. decz. 28-án összehívott közgyűlésének 1899. évi január 3-án, kedden, tartott folytatólagos ülésén került tárgyalás alá a tárgysorozat 13/c. pontja alatt. *Salamon Antal* előadó-tanácsos behatóan ismertette az E. K. E. néprajzi bizottságának a kérését „a Mátyás király szülőházának egytáj- és néprajzi kiállítás és múzeum elhelyezésére leendő átengedése iránt“, mely kérés emlékirat alakjában a szakbizottságok által tárgyalatott és egyhangulag elfogadásra ajánlatott.

Előadó kifejti azokat az előnyöket, a melyek a tervezett új kulturintézmény folytán éppen a Mátyás-házból fognak kiáradni és hogy nem kicsinylendő az az üdvös hatás, ami egy ilyen ritka becsű alkotás segítségével a város látogatottságára és így közgazdasági hasznára okvetlen anyagi és erkölcsi eredményekkel fog járn.

Szabó Samu v. b. tag kijelenti, hogy távol áll tőle, miszerint az intézmény ellen szóljon, csupán arra nézve kíván felvilágosítást, hogy már nem történt-e valamely érdemleges határozat a Mátyás-ház hováfordítása iránt. Felszólaló úgy emlékszik, hogy 1891-ben a v. közgyűlésen az 1848/49-iki Tört. Ereklye-múzeum is kombinációba hozatott, de nincs abban a helyzetben, hogy ezt aktaszerűleg bebizonyíthassa.

Mindazonáltal, ha ez nem is volt úgy, a végleges döntést későbbre kívánja föntartani, most azonban szívesen hozzájárul ahhoz, hogy egy 1/2 — 1 évi időtartamra a restaurált Mátyás-ház az E. K. E. által a Mátyás-szobor leleplezése alkalmából rendezendő néprajzi kiállítás céljaira ideiglenesen átengedtesék.

Hajós János v. b. tag átolvasta a fennforgó tárgyban benyújtott memorandumokat és arról győződött meg, hogy szebb és jobb megoldást még képzelni sem lehet, mint azt a módot, a melyet t. i. egy erdélyi Kárpát-múzeum létesítésével a Mátyás házhoz fűződő kegyeletet egy becses közintézménnyel hozzuk kapcsolatba, természetesen a tulajdonjog fenntartása mellett.

Somody István v. b. tagnak sincsen a létesítendő táj- és néprajzi múzeum ellen kifogása, csupán annak a híve, hogy ne vaktában, esetleg jövedelmezőségről lemondva, ajándékozzunk el egy házat bármilyen üdvös célra, mi előtt a ránk háruló költségek és főként a múzeum berendezését illetőleg nem fekszik a közgyűlés előtt egy tájékoztató költségvetés.

Fölszólaló tehát indítványozza, hogy a ház előbb restauráltassék s annak fölhasználása iránt csak azután történjék intézkedés.

Csiky Viktor dr. v. b. tag rámutat a halasztgatás káros következményeire, a mennyiben úgy a kiállítás, valamint a múzeum rendezése is bizonyos előkészületekkel jár, a melyeket bizonytalan kilátások mellett nem lehet kellőleg folyamatba tenni; különben keresve sem lehet czélszerűbb és megfelelőbb tervet kigondolni

a Mátyás-ház fölhasználására nézve. Az E. K. E. kérését pártolja és a halasztgatásokat olyan kicsinyes dolgoknak tekinti, hogy inkább kész ma, mint holnap dönteni a fellett, hogy t. i. a Mátyás-ház néprajzi kiállítás és muzeum céljaira átengedtéssék.

Kiss Sándor igazgató, v. b. tagnak nem is lett volna szándékában felszólalni, mert föl se tétélezhetette, hogy valaki legyen ebben a teremben, aki az ügyet ne pártolja — A Mátyás-ház olyan épület, a melyet a városnak se bolt, se korcsma gyanánt bérbeadnia nem szabad, de talán nem is lehet, és éppen abból a körülményből kiindulva nem fogadhatja el azt a nyilvánított kifogást, mintha itt a város holmi bérjövedelemről mondana le egy magános fél érdekében.

Téved, a ki azt hiszi, hogy a Kárpát-egyesületnek anyagi érdekében áll a Mátyás-házat muzeummá alakítani, hiszen ez első sorba városi közérdek és felszólaló készséggel ragadja meg egy olyan lelkes és hazafias egyesület, mint az Erdélyi Kárpát-Egyesület jobbját hogy a nagy király emlékéhez méltó kulturális alkotás létrejöhön. (Éljenzés!)

Nagy hatással fejtegeti tovább felszólaló a tervezett kiállítás és muzeumnak a tanügyre való közhasznát, s kijelenti, hogy ilyen nagyszabású és kimagasló közintézmény megvalósításánál el kell némulniók a kicsinyes tekinteteknek

Lelkesítő hévvel, majd költői lendülettel felhívja a tanférfiakat, hogy a serdülő tanuló ifjúságot a mikor a muzeummá alakult Mátyás-házba vezetendik, egyuttal alkalmat szolgáltatnak gyermekeinknek, hogy Mátyás király emlékét híven lelkükbe véssék és ha a nagy király születési helyén ismereteiket gyarapítandó, a tanintézetek tanulói megjelennek, egyuttal hazafiságot és honszeretetet fognak meríteni az ott talált tanulságos és tudományos becsü gyűjteményekből.

A kérést annyira nemes célunak tartja, hogy annak elfogadását egyenesen a város érdekében a legmelegebben ajánlja a közgyűlés figyelmébe. (Általános helyeslés.)

Merza Gyula szólásra jelentkezővén, egy incidens merült, a mennyiben ez a közbekiáltás történt:

»Érdekelt fél«, mire felszólaló röviden reflektált és többek felzudulására az illető közbekiáltó el is hagyta a termet.

Merza Gyula v. biz. tag hivatkozva előadó tanácsosnak az idegen forgalom emelkedésére vonatkozó argumentumára, ebből a szempontból kíván a tárgyhoz hozzászólni.

Ime a beszéd kivonata:

Éppen a minapában panaszkolta föl a sajtó, hogy a székesfőváros idegen forgalmára aránylag milyen kevés gondot fordítanak, ha már most vidéki városaink helyzetét tekintjük, akkor sajnos, de elmondhatjuk, hogy e téren napjainkig alig történt valami.

Kolozsvár városa, mint a hogy *Szvacsina* Géza polgármester úr székfoglalójában lendületesen kifejtette, méltán arra van hivatva, már csak kulturális közintézményeinél fogva is, hogy az Erdélybe látogató utasok kellemes és szórakoztató, de egyuttal elsőrendű pihenő állomása, illetve turistasági központja legyen.

Hogy valamely vidék, vagy országrész idegenforgalma valahol bizonyos gócpontra találjon, arra föl-

tétlenül szükséges a kedvező földrajzi fekvés, továbbá, hogy a közlekedés fővonalába essék, és hogy a vonatok érkezési ideje úgy legyen beosztva, miszerint az utasok mintegy önkénytelenül az illető várost válasszák — utjuk félbeszakításánál — pihenésre.

Kolozsvár a bpest-predeáli útiránynak mintegy középpontján fekszik, és így kiválóan minősítve van arra, hogy Erdély egyik fő turista állomásává fejlődjék.

Nem egy fontos kiránduló hely fölkeresésére érkező turista számára, akár felülről, akár alulról legyen is utazandó, annyival is inkább Kolozsvár kínálkozik természetes pihenőül, mert itt szerezhetők meg első sorban azok az útbaigazítások, a melyek az illető természeti szépségek meglátogatásával elkerülhetlenül szükségesek.

Azonban az idegenforgalom emelésénél két fő körülményre kell kiterjeszkednünk u. m. először, hogy az illető utasoknak valamely városban való tartózkodására vonzóerőt tudjunk gyakorolni, másodsor pedig, hogy a látni- és tudnivalók megszerzése nekik megkönnyíttessék.

És most térek rá a szőnyegen lévő kérdés kapcsán arra a törekvésre, a melyet az előttünk fekvő javaslat czéloz, t. i. hogy egy már úgy is a kegyelet parancsolta kötelesség révén teljesítendő és el nem hárítható feladatnak megfelelőleg olyan közintézményt hívjunk életre, melylyel Kolozsvár idegenforgalmára az egész erdélyi részekben páratlan becsü vonzóerőtígyünk képesek gyakorolni.

Elég itten Tirol és Svájc idegenforgalmára hivatkoznom, a mi statisztikai adatok alapján azt bizonyítja, hogy az ugynevezett idegenforgalmi ipar — az idegenek által elköltött pénzértéket véve alapul — egy ország, illetve országrész vagyoni föllendülésére nagy befolyással van.

A midőn tehát egy ritkaságszámba menő új kulturális intézmény, t. i. a Mátyás-házban hajlékot kereső táj- és néprajzi múzeum létesülését elősegítjük, egyuttal egy olyan első lépésnek tekinthető komoly vonzóerőről gondoskodtunk, a mely a Kolozsvár iránt való érdeklődést és így annak látogatottságát, sőt minél ismertebbé válását is tetemesen meg fogja hatványozni.

Turin városa az Olasz Alpesi klubnak ajánlotta fel a Monte dei Capuccini magaslaton emelkedő és Alpesi Múzeum számára berendezett, ma már világhírű pompás épületet; Kolozsvár sem tehet nagyobb szolgáltatott saját jól fölfogott kulturális és idegenforgalmi érdekeinek az előmozdítására, mintha a restaurált Mátyás házat egy Erdélyi Kárpát-Múzeum céljaira engedje át. (Többfelől helyeslés.)

Az ellenkező véleményű v. b. tagok szavazást kérvén, elnöklő főispán föltette a kérdést, melyet a közgyűlés túlnyomó szótöbbséggel magáévá tett.

KÜLÖNFÉLÉK.

MUZEUMI APRÓSÁGOK.

Tisztelgés. Az Erdélyi Kárpát-Egyesület kiállítási bizottságának *Szádeczky* Lajos elnökből, *Herrmann* Antal előadóból és *Radnóti* Dezső Eke-főtítkárból álló küldöttsége 1899. jan. 8-án délben tisztelgett *Szvacsina* Géza polgármesternél. *Szádeczky* Lajos dr. lendületes, meleg szavakban fejezte ki az E.K.E. és a néprajzi tudomány nevében is a bizottság mély és őszinte háláját Kolozsvár városának nemes közönsége iránt, hogy a nemzeti kegyelet ereklyéjét, Mátyás király születési házát, e czélra restaurálva és berendezve, jan. 3-iki közgyűlésén átengedte az E.K.E.-nek, erdélyi néprajzi kiállítás és múzeum számára; mély és őszinte hálát mond a polgármesternek, a miért ezt a közhasznú fontos kulturügyet olyan lelkesen felkarolta. Kéri a polgármestert, hogy ezután is pártfogolja az ügyet és vezesse diadalra. A bizottság és az E.K.E. nevében ígéretet tesz, hogy a Mátyás-házban a kegyelet szentelte hajlékhoz méltó kiállítás és múzeum fog létesülni, mely előtt kegyelettel fognak meghajolni az ügynek eddigi netaláni ellenzői is. A polgármester szíves, barátságos előzékenységgel fogadta a küldöttséget; viszonzásában megjegyezte, hogy úgy látszik, itt szerepet cseréltek a felek, mert tulajdonképpen neki, mint a város első szolgájának kell elismerést és hálát kifejezni a bizottság és intézők iránt, hogy lelkes, önzetlen, lankadatlan buzgósággal fáradoznak olyan kultur intézmény alkotásán, mely fontos a tudományra, jelentős egész Erdélyre, különösen megbecsülhetetlen értékű Kolozsvár városára nézve, mely ez intézetben nemcsak rendkívül tanulságos művelődésitényező, hanem valóságos elsőrendű attrakciót fog nyerni, amelyre méltán büszke lehet. A polgármester tehát városkiváló érdekét tartja szemelőtt, midőn Kárpát-múzeum ügyét minden erejéből pártolja.

A Mátyás-ház a városi közgyűlésen. Kolozsvár sz. k. város törvényhatósága 1899. febr. 23-án tartott gyűlésén a *Mátyás* király szülőházának restaurálása kérdését *Salamon* Antal tanácsos adta elő. Ismertette a kiküldött bizottság javaslatait, a melyek alapján a közgyűlés utasítása értelmében szűkebb körű versenytárgya-

lást tartottak a munkálatokra. Egyedül *Endrasser* Benedek építész tett ajánlatot. *Koleszár* Sándor ezzel szemben a szűkebb körű árlejtés eredményét nem tartja elfogadhatónak, s azt kívánja, hogy új árlejtés tüzessék ki, melyben bárki konkurrálhasson. Az előadó és polgármester fölvilágosításai után, — mely szerint a tanács a közgyűlés határozott utasítása szerint járt el, — a gyűlés egyhangulag elfogadta a javaslatot.

Az E. K. E. néprajzi előadása.

Január 12-én az E.K.E. néprajzi bizottsága a városház közgyűlési termében a Mátyás király születési házában rendezendő kiállításra eddig gyűjtött tárgyak egy részét érdekes előadások kíséretében mutatta be nagyszámu diszes közönségnek.

Az elnöklő *Márki* Sándor dr. válaszában az E.K.E. néprajzi működését, s üdvözölve a szépszámú hallgatóságot, *Radnóti* Dezső főtítkár felolvasta a *Herrmann* Antal dr. által szerkesztett Felhívást az erdélyi nép- és tájrajzi kiállítás és kárpát-Múzeum érdekében.

Ezután *Merza* Gyula a külföldön általa meglátogatott néprajzi múzeumokról tartott tanulságos szakszerű előadást, meggyőzően kimutatván, hogy ha az európai kulturával lépést akarunk tartani, égető szükségünk van néprajzi múzeumra. (Ez az előadás az »Erdély Népei« közelebbi számában fog megjelenni.)

Az előadások után a közönség gyönyörködve szemlélte *Nagy* Lajosné remek, rendkívül gazdag varottas gyűjteményét, mely a néprajzi kiállításnak egyik legérdekesebb csoportozata.

A bemutatott varottasoknál a következő népies nevek dívnak:

Almaleveles, abrudi, ablakos, bogaras, seses, nagy pávás, kis pávás, tyúkpávás, pókos, tulipános, tányéros, poharas, könyökes, fél könyökes, öt mákos, három mákos, rózsás, töltött rózsás, czikkos rózsás, nagy foglalós, kis foglalós, kutyás, kigyós, sarkantyus, makkos, csereleveles, fenyőágas, jegenyefás, angyalos-rózsás, csillagos, pillangós, pogácsás, pozsonyi, törökbuzás, karkós, korsós. Összekötések elnevezései: Inyima-kötés, makkos kötés, vízfolyásos kötés, szemenkötött.

Az Erdélyi Múzeum-Egylet néprajzi felolvasó ülése. 1899. febr. 12-én délelőtt érdekes fölolvastó gyűlést tartott az Erdélyi Múzeum-Egylet *bölcsélet-, nyelv- és történet-tudományi szakosztálya* a ref. theológiának ez alkalommal egészen meg-

telt dísztermében. Az ülés egészen a néprajznak volt szánva, a napirend minden tárgya az ethnographiával foglalkozott, az erdélyi néprajzi múzeumnak csinált propagandát.

Az előadást *Márki* Sándor dr. nyitotta meg, röviden reámutatván arra a mozgalomra, melyet az E. K. E. indított meg a Mátyás-házban szervezendő néprajzi múzeum érdekében. Fejtegette ennek a múzeumnak jelentőségét és kulturális fontosságát.

Azután *Herrmann* Antal dr. beszélt a néprajzi gyűjtésről, részletes utasítást adván arról, hogy mit és hogyan kell gyűjteni. Ez utasítás lényeges tartalmát a Kárpát-Múzeum érdekében kibocsátott Felhíváshoz csatolt Tájékoztató foglalja magában, az előadás bevezetésének többi részét az Erdély Népei jelen füzetének 6—7 lapján közöljük.

Szádeczky Lajos dr. szabad előadásban érdekesen és szépen ismertette a bukovinai csángó visszatelepítés mozgalmát, bemutatóván az ekkor gyűjtött varrottasokat, melyek ügyes elrendezésben a teremben ki is voltak állítva. Összehasonlította a bukovinai székely varrottasokat az erdélyi székely varrottasokkal és arra a meggyőződésre jutott, hogy a bukovinai székely az idegen befolyástól jobban megőrizte himzéseinek gazdag, változatos mintáit. A közönség élvezettel hallgatta a szép előadást és végül az előadót megéljenzte.

Most *Vikár* Béla dr. következett, a ki a finn *Kalevala* egyik részét olvasta fel, illetőleg szavalta el rendkívül hatásosan saját remek fordításában. Érdekesen ismertette a hatalmas finn eposzt és összehasonlította a székely epikai népköltés egyes kiválóbb termékeivel. Különösen lát ezek közt úgy szövegében, mint dallamában rokonságot. Hogy ezt jobban szemléltesse, *fonográf*on is bemutatta az eposz több dallamát és több székely epikai dalt. A fonográf bemutatását a közönség élvezettel hallgatta végig és az előadót, a ki Budapestről csupán ez előadásra jött le, megtapsolta. A sűrű tapsokra *Vikár* fonográfján még dunántúli és székely népdalokat is (utóbikat *Gözsy* Géza dalolásában) bemutatott és végül előadását a Rákóczi-indulóval zárta be.

Márki Sándor megköszönvén az előadóknak fáradozását és a közönségnek figyelmét, a felolvasó gyűlést ezzel bezárta.

Az erdélyi néprajzi múzeum és a tanítók. A kolozsmegyei tanterület tanítótestület kolozsvári köre 1899. évi márczius hó 18-án, a kolozsvári állami tanítónőképző intézet dísztermében tartott első rendes közgyűlésen nagy közönség jelenlétében *Herrmann* Antal tanár rögtönzött szabad előadást tartott »A néprajzi adatok gyűjtésének módjáról.« Néprajzi szem-

pontból részletesen reflektálva az elnöki megnyitó főbb pontjára, fejtegette a tanító viszonyát a néprajzhoz, kifejtette mi hasznát veheti a néprajznak a tanító, tanító viszont a néprajznak, s mi haszna lehet a nemzetnek abból, ha a tanító néprajzzal foglalkozik. Arra nézve, hogy mit kell gyűjteni, utal a Kárpát-Múzeum érdekében kiadott Felhíváshoz csatolt Tájékoztatóra, aztán vázolja a gyűjtés mikéntjét. A gyűlés elnöke a legnagyobb elismeréssel mond köszönetet a rendkívül tanulságos és érdekes előadásért. Az előadás főbb tartalma a »Család és Iskola« című kolozsvári tanügyi lapban fog megjelenni.

Bizottsági ügyek.

— Az E. K. E. néprajzi és kiállítási bizottságának ülései. —

Az alábbiakban tudósításokat közlünk azokról a gyűlésekről, melyekben az E. K. E. néprajzi és kiállítási bizottsága a *Kárpát-Múzeum* és a néprajzi kiállítás ügyét előkészítette és tárgyalta. Történeti szempontból is fontosak ezek a tudósítások, mert híven feltűntetik azt a lelkes buzgóságot és szakszerű körültekintést, melylyel a bizottság minden ide tartozó ügyet és mozanatot számba vett, tárgyalt és elintézt. A gyűléseken résztvettek *Kuun Géza* gróf osztály elnök, *Szádeczky Lajos* dr. a kiállítási biz. elnöke, *Herrmann Antal* az E. K. E. néprajzi előadója, *Bálint Gábor* dr., özv. *Cseréi János* né, *Fodor János*, *Herrmann Antal* dr., *Halász Ignác* dr., *Kozma Ferencz* kir. tanfelügy., *Kolbenheyer Bertalan* jegyző, *Kovács Géza* tükár, *Márki Sándor* dr., *Moldován Gergely* dr., *Merza Gyula* főpénztáros, *Oross Endre* tanító, *Radnóti Dezső* főtitkár, *Schneller István* dr., *Versényi György* dr.

— A néprajzi bizottság ülése 1898. nov. 20-án. —

Kuun Géza gr. melegen üdvözli özv. *Cseréi János* né, az erdélyi közélet e kiváló tényezőjét abból az alkalmából, hogy az E. K. E. néprajzi törekvései iránt kimutatván különös érdeklődését, megjelent a gyűlésen. A jelenlevők lelkes éljenzéssel helyeslik az elnök nyilatkozatát. Az elnök köszönti a bizottság fáradhatatlan buzgámu előadóját, *Herrmann Antal* egyet. magán tanárt, abból az alkalmából, hogy Király ő Felsege neki a tanügy és különösen a néprajzi tudomány művelése terén szerzett rendkívüli érdemeinek elisme-

réséről a tanítóképző intézeti igazgatói czímet és jelleget adományozta.

A jelenlevők élénk helyesléssel csatlakoznak az elnök szavaihoz. *Herrmann* tanár megköszöni az ovatót. Megjegyzi hogy az adományozott czím tulajdonképen jóval kevesebb, mit eddigi hivatalos rangja, de a kitüntetés jelentősége abban áll, hogy a legfelsőbb helyen ünnepelesen kinyilvánított, hogy a néprajz terén lehet kiváló és elismerésre méltó érdemeket szerezni. A kitüntetés java részét áthárítja az E. K. E.-re, mely nagy tért és alkalmat ad ily érdemek szerzésére.

Az elnök felkéri *Szádeczkyt* az általa gyűjtött és özv. *Cseréi János* né a'ándékozta tárgyak bemutatására. *Szádeczky* érdekes és tanulságos magyarázatokkal kísérvé egyenként bemutatja özv. *Cseréi* nagylelkű ajándékát, az erdélyi, különösen székely népies himzéseknek részben kulturtörténeti értékű, művészi becsü remek példányait. Ezután bemutatja a maga gyűjtötte értékes varottasokat és szőtteseket s végre *Kovács Géza* a saját gyűjtésü érdekes tárgyakat.

Herrmann Antal hálát mond özv. *Cseréi* nének, ki ezelőtt egy negyedszázaddal a székely múzeumot megalapításában támogatta, s ki most nagylelkű gazdag ajándékával mondhatni első alapítója lett az erdélyi néprajzi múzeumnak is.

Lelekes éljenzés közt az elnök a gyűlés forró háláját fejezi ki a nemeslelkű adományozónak, s köszönetet mondott *Szádeczky* nének és *Kovácsnak* is.

Kozma Ferencz ez ötletből kivánatosnak tartja, hogy a múzeum minden tárgyán feltűntessék, a gyűjtő és adakozó nevét. Erre *Kovács Géza* bemutatja a tárgyakra alkalmazandó czimkék tervét, mely szerint nem csak az adakozó és gyűjtő, illetőleg a letéteményező neve, hanem a beszerzés helye és ideje. és a tárgy tüzetes megnevezése és rendeltetése, s a leltári száma is stb. rajta lesz a czimkén.

A tervezet a kivétel alapjául elfogadtatik.

Az elnök felszólítja az előadót, tegye meg a helyiségre vonatkozó fontos előterjesztéseit.

Herrmann Antal előadó részletes, beható, indokolt előterjesztésben előadja, hogy az erdélyi nép-és tájrajzi múzeum, nem különben az E. K. E. igazgatása czéljára ez idő szerint a legalkalmasabb és kedvező constelatiók következtében a legkönnyebben megszerezhető a Mátyás király születési háza Kolozsvár város közönsége elhatározta, hogy a Mátyás-szobor leleplezése előtt restauráltatja a dűledező házat s azt kiválóbb kultur-czélra szánja. Az alkotandó Kárpát-

múzeum legillőbb tartalma volna a megújítandó és e czélra berendezendő épületnek. Hason az E. K. E. minden erejével oda, hogy a Mátyás-házat megszerezze. Ezzel kapcsolatban *Herrmann Antal* előadó a következő indítványt terjeszti elé. Az E. K. E. erdélyi néprajzi kiállítást rendez Kolozsvárt a Mátyás-szobor leleplezése alkalmából, lehetőleg már a restaurált Mátyás-házban. Ezzel legméltoztobban vesz részt a nagy nemzeti ünnepben. Ezzel továbbá jogczímet szerez magának a Mátyás születési háza minél előbbi átengedéséhez. A kiállítás szervezésével legalkalmasabban és legsikeresebben megindíthatja az egész országgrészt felkaroló rendszeres gyűjtést, a néprajzi múzeum számára legfogyanatosabban fordulhat Erdély közönségéhez a gyűjtés érdekében. S végül abból a néprajzi kiállításból alakulhat ki leghamarább és legkönnyebben az állandó néprajzi múzeum. A kiállítás védőjéül az E. K. E. védője, *Fózset Agost* magy. kir. herczeg volna felkérendő.

Az egész bizottság egyhangulag helyesli *Herrmann Antal* messzeható indítványát. Különösen *Szádeczky Lajos* fejt ki az eszmét lelkesen és mélyrehatóan. Javasolja, hogy ez indítvány felmerültével sürgősen új beadvány intézessék a városhoz. A folyamodvány és a felhívás szerkesztése *Herrmann Antal* ra bizatik. *Merza Gyula* s ez egyesület többi vezető férfiai, kik tagjai a városi közgyűlésnek, felkéretnek, hogy az ügyet figyelemmel kísérvék, s minden erejökben támogassák. Az elnök felkéretik, hogy az ügyet személyesen ajánlja a polgármester hathatós pártolásába.

A múzeumok és könyvtárak főfelügyelőségének leiratát *Kovács Géza* mutatja be. E szerint a felügyelőség támogatni kész a Múzeumot, ha az állami felügyeletnek aláveti magát. — A bizottság a múzeumnak állami felügyelet alá való bocsátását kimondja.

Az előadó előterjesztést tesz a csángók néprajza érdekében megindított mozgalomról. Értekezletre hivta volt össze a hétfalusi csángók vezető egyéniségeit; előadta a néprajzi tanulmányok és gyűjtések fontosságát, körvonalozta a csángó ethnographia körüli teendőket. Bizottság alakult és megindultak az előmunkálatok a csángók néprajzi monographiájának megalkotásához. A bizottság helyesléssel veszi tudomásul e mozgalmat.

Szádeczky Lajos indítványozza, hogy a jelen levő özv. *Cseréi* nének az Erzsébet-lobogó czéljaira való gyűjtésnél tanusított rendkívüli buzgóságáért is köszönet szavazzassék. Az elnök általános helyeslés közt ez értelemben mondja ki a határozatot.

Merza Gyula előadja, hogy külföldi útjában meglátogatta a néprajzi múzeumokat is és hajlandó erről jelentést tenni a néprajzi bizottságnak.

Az előadó megjegyzi, hogy erről az érdekes témáról kívánatos volna, tágabb körben előadást tartani. Jó volna, ha Szádeczky Lajos is nagyobb közönség előtt, pl. az Erdélyi Irodalmi Társaság matinéjén mutatná be eddigi gyűjtéseinket. Általán óhajtanó volna, hogy nyilvános néprajzi előadások tartassanak; ez tájékoztatná a közönséget, érdeket keltene az E. K. E. néprajzi törekvései iránt és gyűjtésre s tárgyak adományozására buzdítaná az ügy barátjait.

A bizottság helyesli az indítványokat s a kivitelt az elnökségre bízva.

Miután az elnök megköszönte a tagok buzgóságát, az ülés az elnök lelkes élettelisével véget ért.

— A néprajzi bizottság gyűlése 1898. nov. 29-én. —

Herrmann Antal előadó üdvözi *Schneller István* egyetemi tanárt, kinek nagy érdemei vannak a Dunántúli hienczek néprajzi tanulmányozása körül és *Radnóti* főtitkár nősülése alkalmából, s aztán előterjeszti a Mátyás-szobor leleplezése alkalmából az E. K. E. által rendezendő erdélyi néprajzi kiállítás programjának lényeges pontjait.

A kivitelt nézve felsorolta azokat a tényezőket, eszközöket és forrásokat, melyekre számítani lehet. Előadta, hogy *Főzsef kir.* herceg ő fensége személyesen 50 frtot engedélyezett a kiállítás céljaira és megígérte, hogy meg fog jelenni a kiállítás és az E. K. E. múzeum megnyitásán, ha a király ő Felségét elkíséri a szoborleleplezésre. Kitalátás van arra, hogy maga az E. K. E. védője: *Főzsef Agost kir.* herceg fogja üncópiesen megnyitni a kiállítást.

A program lényegére nézve még *Szádeczky Lajos* tett előterjesztést az utolsó bizottsági ülés megbízásából való eljárásáról. Többek hozzászólása után az ülés öröndetes tudomásul vette az előterjesztéseket, melyekből az ügy kedvező állásáról győződött meg s a kivitelt nézve a következőkben állapodott meg:

A kiállítás magva erdélyi vidékek jellemző szobái lesznek Igéretket tettek vagy föl fognak kéretni a következő interieur-ökre: kalotaszegi szoba *Gyarmathy Zsigáné* és *Nagy Lajosné*; torockói szoba *Torockay Lajos*; erdélyi kultur-történeti szoba berendezésére az Erdélyi Múzeum Egyesület; háromszéki szoba *Cserei Jánosné*; hétfalusi csángó szoba *Sipos Jánosné*; lózsádi szoba a

hunyadmegyei régészeti társulat. Az erdélyi szász szoba berendezésére a nagyszebeni Kárpát-egyesület és a honismertető egyesület kéretik fel. Lesz még csiki és rumán szoba. A népies és sajtáságos, különösen a régi, használatból kiment gazdasági eszközök összegyűjtésére kiállítására az Erdélyi Gazdasági Egyesületet fogják fölkeríteni. Tervben van az erdélyi halászati eszközök systematikus gyűjteménye, a népies himzések motívumainak és ornamentikájának typologiai sorozatos kiállítása, keramikai sorozatok stb. Ezenkívül kiállítja az E. K. E. a saját gyűjteményeit és erdélyi néprajzi szakkönyvtárát.

Néprajzi tárgyakbeszerzésére 1500 frt néprajzi alap áll a néprajzi bizottság rendelkezésére. A központtól 500 frt dotációt várnak. A vidéki múzeumok támogatására rendeltalappól nagyobb segélyt remélnék, tekintettel a kiállításra és a múzeum alapjának sürgős megalkotására. Az időleges kiállításból az állandó néprajzi múzeum jelentékeny gyarapodása várható. Minden jel arra mutat, hogy egy év alatt gazdag és értékes erdélyi néprajzi múzeum lesz megteremtve.

A kiállítás és múzeum eszméjének tágabb körben való propagálása végett a néprajzi bizottság közelebről nyilvános előadást rendez néprajzi bemutatásokkal.

Ezután *Herrmann Antal* előadó előterjesztette szövegét annak az általa szerkesztett folyamodványnak, melyet az E. K. E. nevében a néprajzi bizottság fog intézni Kolozsvár városa törvényhatóságához az iránt, hogy Mátyás király születési házáat restaurálva adják át az Erdélyi Kárpát Egyesületnek, néprajzi kiállítás rendezése és állandó táj- és néprajzi múzeum szervezése céljára.

A szövegezés elfogadatotott. A folyamodványt kinyomaiva szétküldik a városi közgyűlés tagjainak.

A kiállítás ügyének ellátására albizottságot küldöttek ki: elnöke *Szádeczky Lajos dr.*, előadója *Herrmann Antal dr.*, tagjai *Kozma Ferencz*, tanfelügyelő, *Márki Sándor dr.*, *Moldován Gergely dr.*, *Halász Ignác dr.*, *Versényi György dr.*, hivatalból tagjai az E. K. E. főtitkár, főpénztáros és titkár; az albizottság működésében rész vehet a néprajzi bizottság minden tagja.

— A kiállítási bizottság ülése 1898. december 5-én. —

Az előadó a bizottság figyelmébe ajánlja a New-York szállóban levő amateur fényképészeti kiállítást; indítványozza, hogy a kiállítók kérsenek föl erdélyi táj- és néprajzi

felvételeiknek a Kárpát-múzeum és e kiállítás számára való átengedésére és előterjeszti a felszólítás szövegét. A bizottság hozzájárul.

Az előadó előterjeszti *Mihályi Viktor dr.* balázsfalvi gör. kath. érsek levelét, melynek értelmében nem vállalkozhatik a kiállítási román szoba berendezésére, és megjegyzi, hogy az ügy inkább a rumán közművelődési egyesület hatáskörébe tartozik. A bizottság elhatározta, hogy az érsek levelére hivatkozva az ügyet átteszi az erdélyi román közművelődési egyesülethez.

Herrmann Antal dr. bemutat egy mult századbeli erdélyi himzést, mely pelikánt ábrázol, és a hétfalusi csángók szötteiseinek főbb mintáit összefoglaló mintaszalagot. Mind a két tárgyat az erdélyi néprajzi múzeumnak szánta. A bizottság hálával fogadja az értékes adományt és fölkeri az elnököt, hogy vasárnap mutassa be e darabokat is.

Az előadó előterjeszti a kiállítás és múzeum érdekében kibocsátandó felhívásnak általa fogalmazott szövegét. A bizottság azt többrendbeli rövidítéssel és stíláriis módosítással elfogadja.

— A kiállítási bizottság ülése 1898. decz. 13-án. —

Szádeczky elnök jelentést tett a kiállítás és múzeum érdekében való eljárásáról. Személyesen tisztelgett a balázsfalvi érseknél és udvara főbb embereinél. Rendkívül szívesen és előzékenyen fogadták, az eszmét helyeselték, a terv erkölcsi támogatását megígérték. Az E. K. E. bizottságának ez ügyben beérkezett írásbeli megkeresését áttették az illetékes román közművelődési egyesülethez. (Astra.) Az előadó köszönettel fogadja az elnök fáradozását, melynek sikerével meg lehet elégedni. A bizottság megmutatta előzékenységét, a mennyiben a rumán néprajz ügyében megtette a legilletékesebb körökben a hivatalos megkeresést és személyes tisztelgést. Van joga e körök helyeslésére hivatkozni és erkölcsi pártolását igénybe venni.

Elnök jelenti továbbá, hogy legutóbbi tanulmányútja folyamában a kiállítást is érdeklő következő tárgyakat tekintette meg: *Adámoson* erdélyi iparművészeti dolgokat, *Küllővárt* Apor István kastélyában a fejedelmek korából való himzéseket, *Abosfalván* különböző érdekes tárgyakat, *Gogánváralján* a templomban Mátyáskorabeli festményes deszka menyezetet, *Bolkács* szász faluban különösen szép fa-faragásu templomi székeket. *Maros-Vásárhelyt* *Petelei István* kitévő író kiállításba helyezte, hogy átadja saját néprajzi

gyűjteményét és hogy marosvidéki szobát rendeznek be és néprajzi tárgyakat gyűjtöttek. Ezzel kapcsolatban *Herrmann A.* megjegyzi, hogy a kiállítás érdekében közelebből szintén utazott, még pedig Kőhalom vidékén és Szász-Fehértemplom igen tipikus szász faluban több érdekes régi eredeti néprajzi speciálitást talált.

Az *elnök* jelenti továbbá, hogy Budapesten értekezett *Csontos* Jánossal, a kinek birtokában vannak a néhány évvel ezelőtt tervezett Mátyás király-kiállítás előmunkálatai és némely tárgyai.

A bizottság köszönettel fogadja az *elnök* előterjesztéseit és elhatározza, hogy fölkeri *Csontos* Jánost, szíveskedjék a kiállítás számára átengedni a Mátyás-kiállítás irományait és tárgyait.

Herrmann Antal előbbi határozatokra vonatkozva kívánatosnak tartja, hogy a néprajzi kiállítás keretében a Mátyás szülőszobájában Mátyás királyra vonatkozó emlékek állíttassanak ki s épen az erdélyi fejedelmek korából való főúri szoba rendeztessék be, ennek fogantatására az Erdélyi Múzeum-egylet kéressék föl pótlólag.

Elnök jelenti, hogy az Erdélyi Múzeum igen előékenyen fogadta az E.K.E. bizottsága ebbeli első előterjesztését és az ügy intézésére *Szádeczky* Lajos dr., *Márki* Sándor dr., *Mannberg* Sándor báró és a leendő régészeti őrből álló bizottságot küldött ki.

Herrmann Antal bemutatja József főherczeg ő Fensége által hozzá intézett egy levélnek a néprajzi kiállításra és a múzeumra vonatkozó részét, a mit a bizottság a legnagyobb hálával vesz tudomásul.

Előadó jelenti, hogy az E.K.E. diszoklevelének egyes miniszterek részére való küldöttségi átadása alkalmával *Wlassics* miniszter rendkívül méltányló nagyjelentőségű elvi kijelentéseket tett az E.K.E. néprajzi irányára nézve és igen biztató ígéretek a néprajzi kiállítás és múzeum hathatós támogatása ügyében. Ez igen örvedetes tudomásul szolgált.

Előadó jelentést tesz a Mátyás-háznak az E.K.E. részére leendő átengedése érdekében való újabb eljárásáról. Értekezett a polgármesterrel, *Salamon* Antal városi tanácsossal, ki az ügyet referálja, a városi mérnöki hivattal, s mindenütt a leghatározottabb jóakarattal és az ügynek magas színvonalú helyes felfogásával találkozott az E.K.E. kérésére nézve. A bizottság örömmel értesül az ügy kedvező állásáról és elhatározza, hogy a közelebbi ülésre meghívja az E.K.E. központi elnökségét és azon vezérférfait, kik tagjai a városi közgyűlésnek, hogy behatóan és közvetlenül tájékozódjanak

e rendkívül fontos közügy iránt és azt erélyesen és sikeresen képvisel-hessék a városi közgyűlésen.

Elnök jelenti, hogy a bizottság memoranduma benyújtott a polgármesterhez, a kinél a néprajzi bizottság *elnöke*, *Kuun* Géza gróf, személyesen is eljár ezen ügyben s előzékeny biztosítást nyert a Mátyás-házra nézve.

Herrmann Antal előterjeszti a Mátyás-ház tervrajzait s ismerteti ennek helyiségeit, kiállítás és múzeum szempontjából. *Márki* Sándor megjegyzi, hogy a mennyiben a Mátyás-ház elégtelennek bizonyúlna a kiállítás céljára, talán kísérletet lehetne tenni a Bocskay-ház ideiglenes átengedése iránt, legalább a fejedelmek korából való kulturtörténeti kiállítás számára. A Mátyás-házban pedig, legalább a kiállítás alkalmából nagyon illő volna, a szobor-pályázati munkákat elhelyezni egy-egy szobában. A bizottság ez értelemben lépéseket fog tenni.

— A kiállítási bizottság ülése 1899. jan. 3-án. —

Herrmann Antal előadó az írás szavaival kezdi: Nagy örömet hirdetek tinéktek. A mai nap korszikos az E.K.E. történetében. Kolozsvár város törvényhatósági közgyűlése a néprajzi bizottság memoranduma értelmében határozott: erdélyi néprajzi kiállítás és múzeum számára s az egyesület igazgatásának céljaira, restaurálva és berendezve, átengedi az E.K.E.-nek Mátyás király születési házát. Ez magának az E.K.E.-nek mintegy ujjászületését jelenti, muzeumának pedig megszületését. Hajlékot nyer az egyesület, hogy abban megalkossa Erdély legérdekesebb kulturintézményét. A város közönsége magához és Mátyás szelleméhez méltóan intézkedett: most már a bizottságon áll ügy munkálkodni, hogy az eredmény méltó legyen a nagy nemzeti és művelődési célhoz, méltó legyen Erdély táj- és néprajzi gazdagságához, méltó a Mátyás-ház legendájához. Hála illeti azokat, a kik az ügyet a városnál előkészítették: *Sevacsina* polgármestert, *Salamon* tanácsost és előadót, a szakbizottságokat. Hála azoknak, a kik a közgyűlésen felszóltak ügyünk érdekében, első sorban *Merza* Gyulának, aztán *Kiss* Sándornak, *Csiki* Viktornak, *Hajós* Jánosnak. Köszönet azoknak, a kik megszavazták a javaslatot. Nagy elégtételül szolgálhat a bizottságnak, hogy egy hang sem szólt föl a tervezett intézmény ellen: mindenki örömmel üdvözölte a múzeum eszméjét. Bizton reméljük, hogy azok is, a kik a tárgynak kellő ismerete híján, illetőleg egy modern művelődési emporium kulturkövetelmé-

nyeinek félreisméréséből vagy rosszul alkalmazott takarékoságból a javaslat konkrét alakja ellen szóltak s szavaztak, elismeréssel fognak meghajolni a megalkotott mű előtt, mely megbecsülhetetlen kulturintézménnyel gazdagítandja Erdély szellemi fővárosát. Indítványozza, hogy a bizottság hálás örömmel vegye tudomásul a város nagylelkű határozatát és küldöttségre szavazzon köszönetet a polgármesternek és az előadó tanácsosnak.

Az *elnök* ez értelemben mondván ki a határozatot, hozzáteszi, hogy első sorban arról kell hálás elismeréssel megemlékezni, a ki az ügynek kezdeményezője és mozgató lelke: *Herrmann* Antal előadóról.

Az előadó jelenti, hogy a városi törvényhatóság mai határozata alapján immár biztos szövegezéssel megszerkeszthetők a gyűjtést stb. megindító alapiratok. A bizottság az előadó által megfogalmazandó iratok szövegének végleges megállapítását teljesen az *elnök*re, az előadóra és a főtíkárra bizza.

Az előadó jelenti, hogy az *elnök* társaságában ma megtekinthette *Nagy* Lajosné néprajzi gyűjteményét, illetőleg varrottasait. Gazdagságuk álmétkodtató, pompájuk kápráztató, néprajzi, sőt művészi értékük roppant nagy; különösen meglepő és kiváló leleményre és műizlésre valló a népies eredetű daraboknak a tulajdonosnő által a modern szobadisz és berendezés céljaira való felhasználása, megszerkesztése. Az *elnök* és előadó kérésére *Nagy* Lajosné hajlandónak nyilatkozott, hogy gyűjteményeinek sorozatát az E.K.E. nyilvános előadásán magyarázattal bemutatja és annak idején átengedi a kiállítás céljaira is.

Az *elnök* javaslatára kimondja a bizottság, hogy legközelebb nyilvános néprajzi előadást rendez, melyen bemutatja eddigi gyűjtéseinek eredményét. Az eddigi előadáson részt vesznek, mint előadók: *Szádeczky* Lajos, *Nagy* Lajosné, *Herrmann* Antal dr. és *Merza* Gyula. Az előadás programját legközelebb közzé teszi a bizottság.

Kolbenheyer Bertalan bemutatja az általa gyűjtött tárgyakat. Az érdekes tárgyakat köszönettel vette a bizottság.

Herrmann Antal előadó jelenti, hogy a néprajzi kiállítás ügyében tisztelgett a helyi tanítónőképző igazgatójánál, *Heinrich* Józsnál, a ki kérésére hajlandónak nyilatkozott a kiállítás rendezésénél közreműködni és néprajzi előadások tartására az intézet helyiségeit átengedni. A bizottság hálával fogadja a becses elhatározásokat.

Elnök megköszönvén a bizottságnak eddigi kitartását, boldog újévet kíván és kéri a tagokat, hogy most

már kettőzött buzgósággal támogassák az ügyet. Viszont *Merza* Gyula az elnöknek kíván a bizottság nevében boldog újévet és biztosítja, hogy lelkesedéssel követik a munkálkodásban az elnököt.

— A kiállítási bizottság ülése 1899. jan. 17. —

Elnök jelenti, hogy a Mátyás-ház átengedéscéért vezetésével küldöttség fejezte ki az E. K. E. köszönetét a polgármesternél. Jelenti továbbá, hogy a budapesti néprajzi muzeum díjtalanul viaszbábukat és tárlokat ígért a kiállításnak. Bemutatja özv. *Cseréi* Jánosné legújabb küldeményét. A jelentéseket a bizottság köszönettel veszi tudomásul.

Az elnök jelenti, hogy *Gyarmathy* Zsigmondnéval a kalotaszegi szoba dolgában levelezvén, hajlandó személyesen kiszállni Bánffy-Hunyadra. A bizottság erre felkéri.

A főtitkár jelenti, hogy *Kuncz* Kornél beküldötte a múlt ülésen említett löportartót. Köszönettel tudomásul szolgál.

Az elnök jelenti, hogy *Petelei* István Marosvásárhelyről kérdést intézett hozzá, mikor küldje be gyűjteményét. Nem lévén még alkalmas helyiség, a bizottság ez ügyben később fog határozni.

— A kiállítási bizottság ülése 1899. jan. 21-én. —

Az előadó előterjeszti az erdélyi nép és tájrajzi kiállítás és Kárpát-Múzeum érdekében kibocsátandó Felhívás általa fogalmazott szövegét. A legbehatóbb tanácskozás után a bizottság megbízza az előadót, hogy a szöveget a technikai kiállítás szempontjából is, lehetőleg rövidítse.

Az előadó bemutatja a *Főzsef Ágost* főherczeg Ő Fenségehez a kiállítás és múzeum védőségének legkegyelmesebb elfogadása és a felhívás aláírása iránt intézendő kérvényt. A bizottság felkéri a központi elnökséget e kérvény felterjesztésére.

— A kiállítási bizottság ülése 1899. jan. 24-én. —

Az elnök jelenti, hogy a kalotaszegi szoba érdekében kiszállt Bánffy-Hunyadra és itt *Gyarmathy* Zsigmondnéval részletesen megállapította a berendezés kérdését. *Gyarmathyné* hajlandó a szoba berendezését magára vállalni. Örvendetesen tudomásul vette ezt a bizottság.

A főtitkár jelenti, hogy a kibocsátandó felhívás szövege elküldött *Főzsef Ágost* főherczeghez aláírás végett. Ugyancsak ő javasolja, hogy erdélyi népies iparcikkeket is állítson ki a bizottság és ez alapon kérje ki a kereskedelemügyi miniszter támogatását. A javaslatot

a bizottság elfogadja. A gyűjtés támogatása végett a bizottság a belügyminisztert is fölkéri, hogy a közigazgatási hatóságok figyelmét e nagyfontosságú mozgalomra felhívja.

A főtitkár felhívja a bizottság figyelmét arra, hogy néhai *Czink* Ede után Fogarason hír szerint néprajzi érdekű tárgyak maradtak volna. A bizottság felkéri az E. K. E. fogarasi osztályát ez ügyben való eljárásra.

— A kiállítási bizottság ülése 1899. febr. 7-én. —

Az előadó jelenti, hogy *József Ágost* főherczeg Ő Fensége, az E. K. E. védője, legkegyelmesebben elfogadta az erdélyi néprajzi kiállítás és múzeum védőségét és aláírta az erre vonatkozó felhívást.

Az előadó továbbá 50 frtot ad át a főpénztárosnak a *Főzsef* főherczeg Ő Fensége által *Herrmann* Antal néprajzi kiadványai számára nyújtott szubvenczióból, a néprajzi kiállítás és múzeum költségeire.

A bizottság mély hódolattal és nagy örömmel fogadja Ő Fensége kegyelmét, mint törekvéseink szentesítését és a siker biztosítékát.

Az előadó előterjeszti az általa a néprajzi gyűjtés dolgában szerkesztett tájékoztatót, melyet némely pótlásokkal elfogad a bizottság, s elhatározza, hogy a felhívással együtt mintegy 10.000 példányban kinyomassék és a legszélesebb körben, különösen Erdélyben a néppel érintkezők közt terjesztessék; a terjesztés iránti intézkedés az elnökségre bízván. Az előadó különben megjegyzi, hogy ez általános tájékoztató szakszerű és részletező kiegészítést fog nyerni az erdélyi szak- és vidéki sajtóban közlendő speczialis utasításokban és fölvilágosító cikkekben.

Az előadó jelentést tesz a Mátyás-ház ügyének állásáról. Egy helybeli ügyvéd igen visszás és irreális indokolású felelőbezt adott be a Mátyás-háznak néprajzi muzeum céljaira való átengedése ellen, meg akarván hiúsítani egy olyan nagyhatású kulturintézményt, melynek fontosságáról és mivoltáról, ugy látszik, nagyon zavaros fogalmai vannak. Kétség sem lehet az iránt, hogy a belügyminiszterium elveti a kevés kulturérzékről tanuskodó felelőbezt.

A város Endstrasser vállalkozóra bízta a Mátyás-ház restaurálásának munkálatait; melyekhez nemsokára hozzáfognak, ugy, hogy a nyár vége felé átadható lesz az épület a kiállítás céljaira.

Az előadó előterjeszti a *Dunykivérek* 17 darab remek fényképfelvételét a Mátyás-ház mostani állapotáról.

Az előadó jelenti, hogy több vidékről kéri a néprajzi muzeumba az illető vidék számára kijelölendő

szoba méreteit, hogy hozzáfoghassanak a butorzat és egyéb berendezés elkészítéséhez. Ilyen megkeresés érkezett *Sipos* Jánosné részéről, a hétfalusi csángók számára; ott hangversenyeket és műkedvelői előadásokat rendeznek a csángó-szoba költségeinek előteremtésére.

Az előadó jelenti, hogy megkereste a kiállítás és a muzeum ügyében Háromszékvármegye főispánját, s közelebből személyesen fog vele ez ügyben tárgyalni.

Az előadó egy megjegyzése ötleteiből *Márki* Sándor dr. indítványára elhatározta a bizottság, hogy fölkéri az E. K. E. néprajzi bizottságának elnökét, *Kaun* Géza grófot, ki a magya néprajzi társaság elnöke, hogy e társaság figyelmét hívja föl nyomtatékosan az Eke néprajzi törekvéseire.

Az előadó jelenti, hogy a vidéki muzeumok támogatására szánt évi 15.000 frtnyi országos dotációból csak 300 frtot szavaztak meg az erdélyi nép- és tájrajzi kiállítás és múzeum megteremtésére, de ezt az összeget sem folyósították még. A bizottság elhatározza, hogy annak idején egyenesen a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumhoz fog folyamodni a muzeum ügyének hatóságabb támogatásáért.

Az előadó jelenti, hogy szóbeli előterjesztésére a kereskedelmi miniszterium ipari osztálya hajlandónak nyilatkozott a néprajzi muzeumot az erdélyi házi- és népipar fölkarolása czimén évenként pár száz forinttal támogatni. Örvendetes tudomásul szolgál.

Az előadó nagy elismeréssel előadja, hogy a központi adminisztráció pontosan végrehajtotta a bizottság minden eddigi határozatát, mely foganatosítható volt. Elküldetett az Erdélyi Gazdasági Egylethez intézett megkeresés is a gazdaság-történeti kiállítás rendezése tárgyában. Minthogy azonban ez az ügy rendkívül fontos, felkéri az elnököt, hogy külön memorandumszerű megkereséssel folyamodjék a gazdasági egyesülethez, melynek közlönyében ő vezette volt a gazdaság-történeti rovatot és személyesen is érintkezzék ez ügyben az egyleti titkársággal. Az elnök készségesen vállalkozik e megbízatásra.

Márki Sándor dr. indítványozza, hogy annak idején kéressenek fel az erdélyrészi iparkamarák is a kiállítási muzeum ügyének minél hathatóságabb támogatására

Az előadó bemutatja az E. K. E. balneologiai szobájának berendezésére vonatkozó jelentést és tervrajzot. Annak idején tekintetbe fog vétetni.

Az előadó bejelenti, hogy *Oross* Endre ismert régészeti író tárgyakat gyűjt a muzeum számára. Költségei

megtértendő, esetleg kisebb előleg is adható.

Az előadó megemlíti, hogy jó volna felkérni *Torma* Zsófiát, hogy prae-hisztórikus gyűjteményeiből állítson ki egy sorozatot, különösen olyan ősrégészeti tárgyakból, melyekhez ő analógiákat talált a mostani erdélyi népéletben, és e témáról tartson egy előadást a kiállítás idejében és helyén. Minthogy *Torma* Zsófia gyűjteményeinek tulajdonjoga az Erdélyi Múzeumot illeti, a bizottsági elnök kéretik fel, hogy mint a múzeum-egylet titkára, intézze el ez ügyet *Torma* Zsófiával.

Az előadó végre jelenti, hogy tudomás szerint tavaly *Vikár* Béla fővárosi szerkesztőnek fonográfos előadást kellett volna tartania az erdélyi néprajzi bizottság rendezésével. Akkor *Vikár* akadályozva volt az eljövételben. Most azonban *Szádeczky* Lajos dr. megnyerte őt arra, hogy az Erdélyi Múzeum első szakosztályában előadást tartson a Kaleváláról s a székely népballadáról. Az előadás február 12-én tartatik meg a városház nagytermében és egészen az erdélyi néprajznak lesz szentelve, sőt a néprajzi múzeum és kiállítás céljainak fog szolgálni, a miért a bizottság hálával tartozik legőszintébb támogatójának, az Erdélyi Múzeumnak. Az előadáson még *Herrmann* Antal fog tájékoztatni a néprajzi gyűjtés iránt és *Szádeczky* Lajos nagyértékű csángó és székely himzéseket fog bemutatni.

— A kiállítási bizottság ülése 1899. febr. 14-én. —

Főtítkár jelenti, hogy *Becze* Antal Csíkvármegye alispánja hajlandó a csiki-szoba berendezésére tervet készíteni és hajlandó annak idején a tárgyak elkészítését ellenőrizni és a berendezésnél közreműködni. A bizottság köszönettel fogadja az ajánkozást és a terv elkészítésére az alispánt felkéri.

Merza Gyula javasolja, hogy a beérkező tárgyak megfelelő törzskönyvbe vezettessenek. A bizottság a törzskönyv elkészítését kimondja.

Főtítkár bemutatja *Orosz* Endre apahidai tanító gyűjtéseit. A bizottság általában azokat elfogadhatónak találja és a 42 ft 30 kr. költséget kifizetését javaslatba hozza.

— A kiállítási bizottság ülése 1899. febr. 21-én. —

A bizottság idején jegyzőkönyveinek felolvasása és hitelesítése után az előadó felkérőnek véli a székely egyesületet a bizottság céljainak támogatására, s a marosvásárhelyi iparmúzeumot dubletjeinek vagy fölöslegének csere fejében való átadására, néprajzilag kiválóan fontos tárgyainak a néprajzi kiállítás céljaira való ideiglenes átengedésére. Az

elnök ugyanazt javasolja a sepsiszentgyörgyi székely múzeumra nézve is. A bizottság kívánatosnak tartja, hogy az elnök és az előadó ez ügyben lehetőleg személyesen tájékozódjanak és intézkedjenek.

Az előadó jelenti, hogy a napokban ismét személyesen Hétfaluban járván, lépéseket tett és ígéreteket vett a csángó-szoba berendezése iránt. Szükség volna a Mátyás-ház helyiségeinek méreteire, illetőleg az alaprajz egyszerű másolatára. Az elnök ennek kapcsán indítványozza, hogy a bizottság közelebbről tekintse meg a Mátyás-házat és kérjen engedélyt arra, hogy a legbiztosab szobába már most be lehessen rakni a néprajzi gyűjtemény nagyobb méretű és kevesebb anyagi értékű tárgyait. A bizottság jövő kedden délben fogja a házat megtekinteni.

Szóba került egy régi székely kapu beszerzésének ügye.

Orosz Endre ismert buzgó régész, ki az elnök és előadó ajánlására és utasításai szerint néprajz. tárgyakat szerzett a múzeum számára, érdekes magyarázattal bemutatja gyűjtése fontosabb darabjait. Különösen föl-tűntek egy paraszt fametszőnek primitív képei.

A főtítkár előterjeszti a nagyszombeni »Siebenbürgische Karpathen-Verein« átiratát, melyben szíves készségeit jelenti ki a néprajzi kiállításban való részvételére nézve. A bizottság hálás köszönettel veszi a szíves előzékenységet és felkéri az elnököt és előadót, hogy személyesen járjanak el ez ügyben.

Az előadó bemutatja a néprajzi gyűjtésre való felhívás és tájékoztató kefelenyomatát. A bizottság megjegyzés nélkül elfogadja.

— A kiállítási bizottság ülése 1899. február 28-án.

Az elnök kifejezi a bizottság örömet a fölött, hogy ő Felsőge *Hegedüs* Sándort kinevezte kereskedelmi miniszternek és előterjeszti a miniszter úrhoz intézendő üdvözlő fölirat szövegét, melyet a bizottság általános helyesléssel fogad.

Az előadó javasolja, hogy a bizottság fejezze ki jegyzőkönyvileg örömét az E.K.E. központi választmánya elnökének, báró *Feilitzsch* Arthurnak, országgyűlési képviselővé történt megválasztása alkalmából, a mi általános helyesléssel találkozik.

A főtítkár jelenti, hogy a jegyzőkönyvi határozatokat az elnökség elintézte.

Herrmann Antal előadó bemutatja a kinyomtatott felhívást és tájékoztatót, megjegyezvén, hogy azt kiosztotta egyetemi hallgatóinak is, buzdítván őket a néprajzi gyűjtésre és munkálkodásra. Előterjeszti továbbá a részletes tárgy- és pénz-

gyűjtő iv tervzetét, mely elfogadatik és kinyomatására az iroda kéri fel.

Elnök jelentést tesz arról, hogy ma délben ő, az előadó, a főpénztáros és a főtítkár behatóan megtekintették a Mátyás házat, és annak múzeumi és kiállítási célokra való átalakíthatása tekintetében ott kedvező szemléletet nyertek. Jelenti továbbá, hogy a városi mérnöki hivatal vezetőjétől azt a biztosítást nyerte, hogy az épület leendő céljaira tekintettel lesznek a restaurálásnál.

Az előadó azt javasolja, hogy az épület mostani állapotának és átalakításának tervrajzaival felszerelve alkalmas időben még egyszer tekintsek meg alaposan a Mátyás házat, és állapítsák meg részletesen és tűzletesen a múzeumi követelményeket, a mennyiben ezek esetleg eltérnének az átalakítás tervétől, a nélkül, hogy költségöbbletet okoznának. Ez észrevételek aztán kelően megokolva, tekintetbe vétel végett az illetékes fórumhoz terjesztendő be. Elfogadatik.

Előadó előterjeszti a következő fogalmazványokat: 1. Felirat a védőkir. herceghez, a felhívás melléklésével; 2. Az erdélyi törvényhatóságokhoz intézendő folyamodvány, a múzeumi felhívásnak és gyűjtőívnek a közigazgatási tisztviselők közt való szétosztás tárgyában; 3. Körlevél a hazai és különösen az erdélyi lapok szerkesztőjéhez, a felhívás és tájékoztató közlése és a múzeum és kiállítás ügyének állandó támogatása érdekében Elfogadatik.

Az előadó pártolólag és indokolva terjeszti elő *Merza* Gyula indítványát egy hostáti szoba berendezése érdekében. A berendezés a hostáti nép társadalmi vezetőinek közreműködésével történék. A bizottság elvben helyeselte az érdekes tervet.

Az előadó indítványozza, hogy a mennyiben az Eke nem kapná meg a portomentességet: a Kárpát-múzeum, a törvényre támaszkodva, a maga számára kérje azt, mert a nélkül majdnem lehetetlenné volna téve a múzeum megalakítására irányuló akciója. Elfogadatik, de a foganatosítás az esetre halasztatik, ha az E. K. E. újabb ebbeli kérvény is eredménytelen maradna.

Merza Gyula a városi közgyűlésről érkezvén gyűlésbe, jelenti, hogy a közgyűlésen kedvezően tárgyalták a Mátyás-ház ügyét. Öröndetes tudomásul szolgál.

Orosz Endre, apahidai tanító, tanulságos magyarázatok kíséretében bemutatja újabb néprajzi gyűjtésének tárgyait. Különösen érdekesek az apahidai oláh ház modellje, egy ritka, nagy vasa, szöttesek. Az ülés bizottságot küld ki a tárgyak átvételére.